

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra**

Ligitos Zaksaitės
V kurso, baudžiamosios teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

Baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamą bankrotą

Vadovas: Asist. Marius Aidukas
Recenzentas: Lekt. Dainius Stasiulis

Vilnius
2016

Turinys

ĮVADAS	2
1. Bankroto samprata ir jo rūšys	5
2. Nusikalstamo bankroto sudėties analizė	12
2.1. Objektas	12
2.2. Objektvieji požymiai	15
2.2.1. Veika	15
2.2.2. Padariniai ir priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių	23
2.3. Subjektyvieji požymiai	28
2.4. Subjektas.....	32
3. Nusikalstamo bankroto atskyrimas nuo civilinio delikto.....	37
4. Nusikalstamo bankroto atskyrimas nuo kitų nusikalstamų veikų.....	48
IŠVADOS	54
PASIŪLYMAI.....	56
LITERATŪROS SĄRAŠAS	57
SANTRAUKA.....	66
SUMMARY	67

IVADAS

Nagrinėjamos temos aktualumas. Atkreiptinas dėmesys, jog neretai įmonės prie bankroto privedamos tikslingai, sąmoningai, dėl ko bankrutuojanti įmonė tampa nepajėgi net minimaliai patenkinti savo kreditorių reikalavimų. Europos Komisijos Įmonių ir pramonės generalinio direktorato pateiktoje informacijoje teigiama, kad Europos Sąjungos valstybėse tyčiniai bankrotai sudaro 4–6 proc. visų bankrutuojančių įmonių.¹ Lietuvoje šis skaičius mažesnis: 2011 m. 0,5 proc., 2012 m. 0,9 proc., 2013 m. 1,2 proc.² Nors tyčinių bankrotų skaičius Lietuvoje mažesnis nei kitose Europos Sąjungos valstybėse, tačiau tai nereiškia, kad šių bankrotų Lietuvoje yra mažai ar jų beveik nėra. Pažymėtina tai, kad 2013 m. spalio 1 d. įsigaliojo nauji Įmonių bankroto įstatymo pakeitimai, kuriais išplėstas tyčinio bankroto reguliavimas bei pati sąvoka, įstatyme nurodyti konkretūs tyčinio bankroto požymiai ir įtvirtintos prezumpcijos, t.y. aplinkybės, kurioms esant, yra laikoma, jog įmonė prie bankroto privesta tyčia. Šie pakeitimai padaryti įstatymų leidėjui turint tikslą palengvinti tyčinių bankrotų nustatymą bei pripažinimą. Pastebėtina, jog jau per pirmą 2014 m. ketvirtį tyčiniaus pripažinti 12 bankrotų, t.y. 2,9 proc. visų 2014 m. I ketvirtį pradėtų įmonių bankroto procesų,³ tačiau 2015 m. šis skaičius žymiai mažesnis – tyčiniaus yra pripažinti tik 4 bankrotai,⁴ kas sudaro tik 0,2 proc. visų pradėtų įmonių bankroto procesų. Viena iš tyčinių bankrotų mažėjimo priežasčių galėtų būti bendroji prevencija, kadangi dalis tyčinių bankrotų pripažįstami ir nusikalstamais, dėl ko kaltininkui kyla baudžiamoji atsakomybė pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso⁵ (toliau – ir BK) 209 straipsnį „Nusikalstamas bankrotas“. Tačiau, pažymėtina tai, jog baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamą bankrotą klausimai baudžiamosios teisės teorijoje yra menkai ištyrinėti, nors darbo metu atlikta analizė rodo, kad teismai ir kitos institucijos susiduria su įvairiais sunkumais aiškinant kai kurių šios nusikalstamos veikos sudėties požymių turinį, atribojant nusikalstamą bankrotą nuo civilinio delikto ir kitų nusikalstamų veikų.

---

¹ Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos Ūkio ministerija Vidaus ministerija, „Tyčinių bankrotų Lietuvoje apžvalga“, 2010 m. [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bankrotodep.lt/veiklos-sritys/nemokumas-2/moni-bankrotas/tycinis-bankrotas/#bankrotu>>

² 2014 m. lapkričio 25 d. Valstybinio audito ataskaita „Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“ Nr. VA-P-20-8-15 [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 30 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=3285>>

³ 2014 m. lapkričio 25 d. Valstybinio audito ataskaita „Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“ Nr. VA-P-20-8-15 [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=3285>>

⁴ Įmonių bankroto valdymo departamento duomenys [žiūrėta 2016 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bankrotodep.lt/assets/Paslaugos/Duomenys-ir-analiz/Bankroto-ir-restruktizavimo-proces-mnesiniai-duomenys/2016-01-31-lenteles.pdf>>

⁵ *Valstybės žinios*, 2000-10-25, Nr. 89-2741, su pakeitimais ir papildymais

Darbo tikslas. Ištirti baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamą bankrotą teorinius ir praktinius aspektus bei ypatumus.

Darbo uždaviniai. Darbo tikslui pasiekti yra keliamas ne vienas uždavinys, o būtent:

- 1) aptarti bankroto sampratą ir išskirti jo rūšis;
- 2) atlikti nusikalstamo bankroto sudėties analizę;
- 3) išskirti kriterijus, kuriais vadovaujantis galima atskirti nusikalstamą bankrotą nuo civilinio delikto;
- 4) išskirti požymius, kuriais remiantis nusikalstamą bankrotą galima atskirti nuo kitų panašių nusikalstamų veikų.

Objektas. Darbo objektas – baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamą bankrotą. Dėl gilesnio tyrimo poreikio darbe neanalizuojamas nusikalstamo bankroto baudžiamumo aspektas.

Tyrimo metodai. Darbe naudojamas ne vienas mokslinio pažinimo metodas, juos tarpusavyje derinant. Užsienio šalių praktikos analizei daugiausiai naudojamas lyginamasis metodas, kadangi lyginant užsienio šalių ir Lietuvos praktiką galima rasti optimaliausią problemos sprendimą bei įvertinti teisinį reguliavimą. Lyginamuoju metodu taip pat naudojama nagrinėjant nusikalstamo bankroto ir tyčinio bankroto bei kitų panašių nusikaltimų atskyrimo požymius. Remiantis loginiu – analitiniu bei sisteminiu metodais analizuojama mokslinė literatūra, teismų praktika, teisės aktai, pateikiamos išvados ir apibendrinimai. Įstatyminis reguliavimas taip pat analizuojamas remiantis gramatiniu ir teleologiniu metodais, siekiant išsiaiškinti teisės normų turinį, tyčinio ir nusikalstamo bankrotų sąvokas bei tikruosius įstatymų leidėjo tikslus.

Darbo originalumas. Pastebėtina, jog Lietuvoje bankroto institutas yra išnagrinėtas įvairiais aspektais civilinės teisės mokslininkų, tokių kaip Vilija Mikuckienė, Rimvydas Norkus, tačiau baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamą bankrotą yra iš esmės nepakankamai išnagrinėta sritis teisės doktrinoje. Piktybinį bankrotą istoriniu aspektu trumpai yra aptarusi Jurgita Spaičienė, o magistrinių darbų, kuriuose yra pateikiama šio instituto analizė, yra vos keletas. Šiame darbe didesnis dėmesys skiriamas šiuo metu aktualioms bei egzistuojančioms baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamą bankrotą realizavimo problemoms, pateikiama bankroto rūšių klasifikacija, išskiriamos pagrindinės sąmoningai blogo valdymo pasireiškimo formos, aptariama subjekto specifika, išskiriami nusikalstamo bankroto ir civilinio delikto bei nusikalstamo bankroto ir kitų panašių nusikalstamų veikų atskyrimo kriterijai, kuo pasireiškia šio darbo originalumas. Be to,

tyrimo objektas yra platesnis, pateikiama užsienio šalių praktikos lyginamoji analizė svarbesniais probleminiais klausimais.

Svarbiausi šaltiniai. Darbe buvo vadovaujama nacionaliniais teisės aktais, iš kurių svarbiausi – Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas ir Įmonių bankroto įstatymas, bei užsienio šalių baudžiamaisiais ir nemokumą reglamentuojančiais įstatymais. Taip pat remtasi specialiąja literatūra, kurios vieni iš pagrindinių šaltinių įvardintini Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras, baudžiamosios teisės ir bankroto teisės vadovėliai, kadangi juose yra pateiktos esminės nuostatos nagrinėjama tema. Analizuojant baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamą bankrotą probleminius aspektus taip pat remtasi Pauliaus Veršėkio ir Gintarės Jakuntavičiūtės disertacijomis. Nagrinėjant nusikalstamo bankroto atskyrimą nuo kitų panašių nusikalstamų veikų reikšmingi Giriaus Ivoškos bei Dalios Bukelienės darbai. Atliekant tyrimą nemažas dėmesys taip pat skiriamas Armano Abramavičiaus ir Aurelijaus Gutausko moksliniuose straipsniuose išreikštai nuomonei nagrinėjama tema. Darbe taip pat remtasi bei didelę reikšmę turi teismų praktika, valstybės institucijų apžvalgos, ataskaitos bei statistiniai duomenys, kadangi teisės doktrinoje baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamą bankrotą nėra išsamiai analizuota.

Darbo struktūra. Darbą sudaro keturios pagrindinės dalys: pirmoje aptariama bankroto samprata ir išskiriamos jo rūšys, antroje dalyje pateikiama nusikalstamo bankroto sudėties analizė, šią dalį pagal nusikalstamos veikos sudėties požymius išskiriant į keturis skyrius, o objektyviuosius nusikaltimo požymius – į tris poskyrius, trečioje dalyje nagrinėjama nusikalstamo bankroto atskyrimo nuo civilinio delikto problematika, o ketvirtoje – šio nusikaltimo atskyrimas nuo kitų nusikalstamų veikų.

1. Bankroto samprata ir jo rūšys

Žodis „bankrotas“ (it. *banca rotta*) yra kilęs iš viduramžiais Italijos miestuose gyvavusio papročio laužyti prasiskolinusio ir pabėgusio bankininko ar pirklio suolus.⁶ Bankrutavusio bankininko suolas buvo „sulaužomas“ tokiu būdu informuojant visuomenę apie jo verslo pabaigą, nulemtą susidariusių įsiskolinimų. Itališkas terminas *banca rotta* pažodžiui reiškia „sudaužytas stalas“, o perkeltine prasme – negalėjimą sumokėti skolų, bankrotą.⁷ Lietuvių kalbos žodyne bankrotas apibrėžiamas kaip negalėjimas išsimokėti skolų, suvargimas.⁸ Dabartiniame lietuvių kalbos žodyne pateikiama beveik analogiška bankroto sąvoka – negalėjimas išsimokėti skolų, sužlugimas.⁹ Oksfordo žodynas bankroto sąvoką aiškina kaip asmenį ar kompaniją, teismo pripažintą negalinčią padengti savo skolų.¹⁰ Taigi iš žodynuose pateiktų apibrėžimų yra aiški esminė bankroto sąvokos reikšmė – negalėjimas išsimokėti skolų.

Bankroto apibrėžimą bando pateikti ir ekonomistai. Ekonomikos terminų ir sąvokų mokomajame žodyne bankrotas apibūdinamas kaip įmonės, banko arba asmens finansinė padėtis, kuriai esant jie nepajėgia apmokėti skolų ir vykdyti kitus turtinius įsipareigojimus.¹¹ Anot P. Auštrevičiaus, bankrotas – tai negalėjimas išsimokėti skolų; asmuo, patyręs finansinį krachą. C. Pass bankrotą apibrėžia kaip situaciją, kai asmens ar įmonės įsipareigojimai kreditoriams pranoksta aktyvus. Dėl to asmuo arba įmonė, parduodama aktyvus, yra nepajėgi atsiskaityti už visus susikaupusius įsipareigojimus.¹² Pastebėtina, kad P. Auštrevičiaus apibrėžimas orientuotas į sunkią fizinio asmens finansinę padėtį, o tuo tarpu C. Pass apibrėžimas yra platesnis, nurodantis, kad bankrotuoti gali ne tik fiziniai, bet ir juridiniai asmenys, pakankamai tiksliai apibrėžiantis nemokumo būseną, tačiau nėra laikytinas tikslia bankroto sąvoka. Taip pat aptinkama nuomonė, jog ekonominė bankroto analizė skirta tik santykių tarp skolininko ir kreditoriaus analizei, yra problematiška,¹³ kas neabejotinai reiškia, kad reikia žiūrėti plačiau, atkreipiant dėmesį ir į visuomenės interesus, ekonomiką. Taigi manytina, jog

⁶ BAIRD, D., G. *The Elements of Bankruptcy*. New York: Foundation Press, 2012

⁷ MILIAUSKĖ, E.; PALIULYTĖ, I. Bankroto prognozavimo metodų pritaikomumas pasirinktų gamybinių įmonių pavyzdžiu. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2013, Nr. 1 (29), p. 73

⁸ *Lietuvių kalbos žodynas* (t. I–XX, 1941–2002) elektroninio varianto I leidimas, 2005 [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. sausio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lkz.lt/startas.htm>>

⁹ KEINYS, S. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Trečias elektroninis leidimas, 2011 [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. sausio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://dz.lki.lt/search/>>

¹⁰ Oxford dictionary, 1994

¹¹ BAGDONAVIČIUS, J.; STANKEVIČIUS, P. ir LUKOŠEVIČIUS, L. *Ekonomikos terminai ir sąvokos* (mokomas žodynas). Vilnius: Vilniaus pedagogikos universitetas, 1999, p. 18

¹² SAKALAS, A.; VIRBICKAITĖ, R. Bankroto teorija ir praktika. *Inžinerinė ekonomika*, 2003, Nr. 2(33), p. 106

¹³ AVERCH, H., C. Bankruptcy laws: what is fair? *Focus on insolvency law*, [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ebrd.com/downloads/legal/insolvency/fairlaw.pdf>>

nors bankrotas yra ne tik teisinė sąvoka, ekonomistų požiūris į bankrotą jį siejant tik su skolininko negalėjimu išsimokėti skolų, yra per siauras. Be to, ekonomistai labiau orientuojasi į bankroto numatymą, rizikos apskaičiavimus,¹⁴ bankrotą išreiškiant formulėmis, kas tik sustiprina poziciją, jog bankrotas yra labiau teisinė kategorija.

Šiuo metu galiojančio Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo¹⁵ (toliau – ir ĮBĮ) 2 straipsnio 1 dalyje yra pateikta bankroto sąvoka, kad bankrotas – tai teisės aktų nustatyta tvarka pripažinta įmonės nemokumo būseną, kai siekiama šios būsenos pabaigos iš įmonės turto tenkinant kreditorių reikalavimus ir užtikrinant kreditorių ir įmonės interesų pusiausvyrą. Teisinėje literatūroje aptinkama siauresnė bankroto sąvoka, kad tai – nemokios įmonės būseną.¹⁶ Kiek vėliau bankroto sąvoka praplečiama, konkretizuojama, apibrėžiant, kad tai nemokios įmonės būseną, kai įmonei teisme yra iškelta bankroto byla arba kreditoriai įmonėje vykdo bankroto procedūras ne teismo tvarka,¹⁷ ir daroma nuoroda į ĮBĮ, kas reiškia, jog teisės doktrinoje bankroto sąvoka yra siejama su ĮBĮ įtvirtinta sąvoka. Taigi nors įvairiuose šaltiniuose yra pateikiama skirtinga bankroto sąvoka, galima teigti, kad teisės doktrinoje bankrotas siejamas su itin sunkia ūkio subjekto finansine padėtimi, kurią siekiama nutraukti balansuojant kreditorių ir skolininko teises bei teisėtus interesus. Taip pat pažymėtina tai, jog ekonominė ir teisinė bankroto sampratos iš esmės skiriasi tuo, jog teisininkai bankrotą sieja su teisiniu nemokumu, o ekonomistai – su faktiniu. Be to, teisininkai akcentuoja esminius bankroto tikslus, o ekonomistai – tik nemokumą.

Reikėtų atskirti bankrotą ir panašų į jį reiškinį – nemokumą. Antai pagal ĮBĮ 2 straipsnio 8 dalį įmonės nemokumas – tai įmonės būseną, kai įmonė nevykdo įsipareigojimų (nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų ir kt.) ir pradelsti įmonės įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės. Lietuvos apeliacinis teismas yra pažymėjęs, jog analizuojant įmonės finansinę padėtį, reikia išskirti faktinį ir teisinį įmonės nemokumą. Teisinis įmonės nemokumas konstatuojamas priėmus nutartį iškelti įmonei bankroto bylą dėl nemokumo. Tačiau jau iki to momento egzistuoja faktinis įmonės nemokumas. Tai reiškia, jog faktinis įmonės nemokumas yra apibrėžiamas kaip nesugebėjimas vykdyti piniginių prievolių,

---

¹⁴ von Schedvin, E., L. *Essays on banking, corporate bankruptcy, and corporate finance*: dissertation. CentER, Center for Economic Research. Stockholm: Tilburg University, 2012, p. 73-74

¹⁵ *Valstybės žinios*, 1997-07-04, Nr. 64-1500, su pakeitimais ir papildymais

¹⁶ PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga*: vadovėlis. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 418

¹⁷ PRAPIESTIS, J., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99 – 212 straipsniai) (II dalies 1 knyga)*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2009, p. 503

kurių terminai suėję.¹⁸ Pastebėtina tai, kad faktinis nemokumas atitinka teorijoje suprantamą nemokumą, o ĮBĮ yra pateikiama teisinė sąvoka.¹⁹ Taigi nors teismų praktikoje yra išskirtos dvi nemokumo rūšys (faktinis ir teisinis nemokumas), faktinis nemokumas aktualesnis kreditoriui ginčijant skolininko sudarytus sandorius remiantis *actio Pauliana* institutu, o šiuo atveju aktuali ĮBĮ pateikta sąvoka yra susijusi būtent su teisiniu įmonės nemokumu, kas yra viena iš sąlygų bankroto bylos išskėlimui.

Lietuvoje „nemokumo“ ir „bankroto“ sąvokas bandoma atskirti. Teisinėje literatūroje aptinkama nuomonė, kad įmonės nemokumą reikia nagrinėti kaip būseną, kuriai esant gali būti priimti keli skirtingi sprendimai – įmonė gali būti likviduojama arba gali būti sudaromos sąlygos atkurti įmonės mokumą, išsaugant ir plėtojant jos veiklą.²⁰ Kaip teisingai pažymėjo V. Mikelėnas, detaliau analizuojant nemokumas suprantamas kaip juridinio asmens finansinė būklė, kai yra nurodytos tam tikros sąlygos: 1) juridinis asmuo neatsiskaito su kreditoriumi (kreditoriais) praėjus trimis mėnesiams nuo termino įsipareigojimo įvykdyti (jeigu atitinkamas terminas nenustatytas, nuo kito kreditoriaus reikalavimo įvykdyti įsipareigojimus); 2) juridinio asmens įsipareigojimais (skolos) viršija pusę į jo balansą įrašyto turto vertės. Atkreiptinas dėmesys, kad pirmoji sąlyga privaloma abiemis procedūroms, o antroji sąlyga – tik bankroto procedūrai.²¹ Tuo tarpu bankrotas – tai procedūrų, kurios taikomos įmonei skolininkei, kai dėl susidariusių skolų nebėra prasmės vykdyti ūkinę komercinę veiklą, pasekmė, t.y. įmonė pripažįstama bankrutavusia ir likviduojama.²² Taigi jokių būdu nereikėtų tapatinti sąvokų „nemokumas“ ir „bankrotas“. Pritartina V. Mikuckienės padarytai išvadai, jog esminiu analizuojamų sąvokų skirtumu reikėtų pripažinti būtent jų sukeltus teisinius padarinius,²³ o būtent tai, kad nemokumą tam tikrais atvejais galima atstatyti, tuo tarpu bankroto atveju dėl susidariusių įsiskolinimų jau nebėra prasmės vykdyti ūkinę komercinę veiklą, dėl ko įmonė pripažįstama bankrutavusia ir likviduojama. Tačiau išskirtini ir kiti atskyrimo požymiai: nemokumas yra tam tikra skolininko finansinė būklė, kuri gali būti tiek laikina, tiek pastovi, tuo tarpu bankrotas – nemokumui spręsti taikomas procesas; skolininko negalėjimas atsiskaityti pagal savo prievoles susijęs su nemokumu, tuo tarpu, kai skolos

¹⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-579/2007

¹⁹ NORKUS, R. *Bankroto teisė. Pirmoji knyga*: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009, p. 75

²⁰ VIŠINSKIS, V., et. al. *Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė*: taikomasis mokslinis tyrimas. [žiūrėta 2016 m. sausio 13 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/pramone_ir_vidutinis/doc/Nemokumo%20studija.doc>

²¹ MIKELĖNAS, V. *Civilinė teisė. Bendroji dalis*: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2009, p. 289

²² DRIUKAS, A.; VALANČIUS, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika. I tomas*: vadovėlis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005, p. 62

²³ MIKUCKIENĖ, V. Bankroto proceso samprata. *Jurisprudencija*, mokslo darbai, 2008, Nr. 7(109), p. 35

viršija pusę į subjekto balansą įrašyto turto vertės, nemokumas tampa sąlyga bankroto bylos iškėlimui.

Tuo tarpu pastebėtina tai, jog ne visose užsienio valstybėse yra skiriamos šios sąvokos. Pavyzdžiui, šiuolaikinės Rusijos teisėje „nemokumo“ ir „bankroto“ terminai laikomi sinonimais (išskyrus tyčinį bankrotą).²⁴ Vakarų valstybėse labiau prigijęs nemokumo terminas, nes laikomasi pozicijos, jog bankrotas yra susijęs su baudžiamaisiais teisiniais nemokumo padariniais.²⁵ Jungtinėje Karalystėje terminas bankrotas (angl. *bankruptcy*) vartojamas kalbant apie fizinius asmenis, o juridinių asmenų atžvilgiu vartojamas nemokumo (angl. *insolvency*) terminas.²⁶ Vokietijoje taip pat vartojami abu šie terminai: terminas *Zahlungsunfähigkeit*, kuris lietuviškai reiškia nemokumą, ir *Insolvenz*, kuris į lietuvių kalbą gali būti verčiamas tiek nemokumas, tiek bankrotas.²⁷ Šioje šalyje pagrindas pradėti bankroto procesą yra skolininko nemokumas ir (arba) įsiskolinimai, kurie viršija turimo turto vertę. Bankroto įstatymo (statuto) 17 straipsnio 2 dalyje pateiktas nemokumo apibrėžimas, kuris reiškia skolininko įsipareigojimų sumokėti už prekes ir paslaugas nevykdymą.²⁸ Latvijoje taip pat yra skiriamos šios sąvokos. Nemokumas apibrėžiamas kaip skolininko būklė, kuriai esant šis subjektas negali įvykdyti savo skolinių įsipareigojimų. Tuo tarpu bankrotas – tai nemokumui spręsti taikomas metodas, pagal kurį skolininkas likviduojamas, o kreditorių reikalavimai tenkinami iš įgyvendinant likvidavimo procedūras gautų išteklių.²⁹ Taigi įvairiose valstybėse santykis tarp „nemokumo“ ir „bankroto“ terminų yra nevienodas, kai kuriose valstybėse juos naudojant kaip sinonimus, kai kur, kaip ir Lietuvoje, šias sąvokas atskiriant. Lietuvos praktika, lyginant su aukščiau minėtu užsienio šalių reguliavimu, vertintina teigiamai, kadangi įstatyme yra įtvirtintos ir konkrečiai apibrėžtos „nemokumo“ ir „bankroto“ sąvokos, neturinčios tokios pačios reikšmės, todėl yra rečiau painiojamos. Nors nemokumo ir bankroto reiškiniai yra susiję, tačiau šie terminai nenaudojami kaip sinonimai, dėl ko teisinis reguliavimas bei pats bankroto procesas yra aiškesnis.

Pažymėtina, kad teisės teorijoje aiškios bankroto rūšių klasifikacijos nepateikiama. Atkreiptinas dėmesys, kad nemokumas ir bankrotas Lietuvoje ilgą laiką buvo siejamas tik su įmonėmis, tačiau nuo 2013 m. kovo 1 d., įsigaliojus Fizinių asmenų bankroto

²⁴ MIKUCKIENĖ, V. Bankroto proceso samprata. *Jurisprudencija*, mokslo darbai, 2008, Nr. 7(109), p. 34

²⁵ NORKUS, R. *Bankroto teisė. Pirmoji knyga: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 65

²⁶ BAHNER, T. *Creditor Protection in Private Companies: Anglo – German Perspectives for a European Legal Discourse*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009, p. 10

²⁷ GOLDAMMER, Y., PLAUSINAITIS, S. *Vokiečių-lietuvių kalbų žodynas teisininkams*. Vilnius: TEV, 2005, p. 66

²⁸ BAHNER, T. *Creditor Protection in Private Companies: Anglo – German Perspectives for a European Legal Discourse*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009, p. 12

²⁹ Europos teisminis tinklas civilinėse ir komercinėse bylose. [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/civiljustice/bankruptcy/bankruptcy_lat_lt.htm>

įstatymui,³⁰ galimas ir fizinių asmenų bankrotas. Taigi pagal subjektą, kuriam keltina bankroto byla, galima skirti fizinių ir juridinių asmenų bankrotą.

Kitas bankroto rūšių klasifikavimo kriterijus galėtų būti priežastys, nulėmusios subjekto bankrotą. Pagal šį kriterijų bankrotą galima būtų išskirti kaip sąžiningą, kuris nulemtas objektyvių aplinkybių, tokių kaip nepasiteisinusi verslo rizika, ekonominė krizė, ir kt., ir nesąžiningą, t.y. nulemtą sąmoningų subjekto veiksmų siekiant bankroto.³¹

Pažymėtina tai, jog nesąžiningi bankrotai pagal galiojantį teisinį reguliavimą gali būti siejami tik su įmonių bankrotais, kadangi vien nusikalstamo bankroto sudėties konstrukcija <...sąmoningai blogai valdydamas įmonę...> suponuoja tai, kad BK 209 straipsnyje kalbama būtent apie įmonių nemokumo atvejus. Nuo 2013 m. kovo 1 d. įsigaliojus Fizinių asmenų bankroto įstatymui, svarstyтина galimybė nesąžiningo bankroto atvejus sieti ir su fiziniais asmenimis baudžiamosios atsakomybės įtvirtinimo kontekste, kadangi potencialiai fizinis asmuo sąmoningai blogai valdydamas savo turtą gali padaryti kreditoriams 150 MGL ar didesnę žalą. Tačiau nesąžiningai bankrutavusiam fiziniam asmeniui baudžiamoji atsakomybė nei BK 209 straipsnyje, nei kituose BK straipsniuose nenumatyta. Be to, aktualioje teismų praktikoje išaiškinta, kad iš kreditoriaus ir skolininko (fizinio asmens) santykių kilę ginčai spręstini civilinio proceso tvarka ir tokio pobūdžio ginčas, kuomet viena iš sutarties šalių nevykdo skolinių įsipareigojimų kreditoriui, nėra baudžiamosios teisenos objektas ir negali būti pagrindas pradėti ar tęsti baudžiamąjį persekiojimą.³² Taigi bankrutuojantys fiziniai asmenys tokiais atvejais apskritai išvengia baudžiamosios atsakomybės, kas taip pat reiškia, jog pagal galiojantį teisinį reguliavimą nesąžiningi bankrotai baudžiamosios teisės prasme sietini tik su juridiniais asmenimis.

Tuo pačiu pastebėtina, jog kai kuriose užsienio valstybėse, pavyzdžiui, Vokietijoje, nesąžiningo bankroto atveju baudžiamoji atsakomybė gali kilti ne tik bankrutavus juridiniam, bet ir fiziniam asmeniui.³³ Pastebėtina tai, kad Lietuvoje Fizinių asmenų bankroto įstatymas taikomas tik sąžiningiems asmenims, kas galimai lėmė minėtos

---

³⁰ *Valstybės žinios*, 2012-05-19, Nr. 57-2823, su pakeitimais ir papildymais

³¹ Pažymėtina tai, kad šių bankroto rūšių išsami analizė pateikiama 4 darbo skyriuje „Nusikalstamo bankroto atskyrimas nuo civilinio delikto“, tačiau šioje dalyje keltinas klausimas, ar šis bankroto skirstymas į sąžiningą ir nesąžiningą yra aktualus visų subjektų, kuriems keltina bankroto byla, atžvilgiu.

³² Panevėžio apygardos teismo 2016 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-8-581/2016

³³ LADIGES, M. *Criminal liability of directors of a private limited company seated in Germany* [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 21 d.], p. 104. Prieiga per internetą: <http://download.springer.com/static/pdf/396/art%253A10.1007%252Fs10609-012-9189-x.pdf?originUrl=http%3A%2F%2Flink.springer.com%2Farticle%2F10.1007%2Fs10609-012-9189-x&token2=exp=1458595243~acl=%2Fstatic%2Fpdf%2F396%2Fart%25253A10.1007%25252Fs10609-012-9189-x.pdf%3ForiginUrl%3Dhttp%253A%252F%252Flink.springer.com%252Farticle%252F10.1007%252Fs10609-012-9189-x*~hmac=f8e79f66786ebe620050db6833697ec92131145b4eafb76e3a4c41a4e54ee1a5a>

praktikos susiformavimą, kai nesąžiningi bankrotai siejami tik su juridiniais asmenimis. Tačiau atkreiptinas dėmesys, jog Vokietijos įstatymuose taip pat nurodyta, jog tik sąžiningiems skolininkams turi būti suteikta galimybė bankrutuoti ir būti atleistam nuo nesumokėtos skolos.³⁴ Taigi manytina, jog šiuo metu reglamentuojant fizinių asmenų bankrotą įstatyminiu lygmeniu, Lietuvoje taip pat turėtų būti numatyta baudžiamoji atsakomybė ir fiziniams asmenims nesąžiningo bankroto atveju, dėl ko svarstyтина baudžiamąjį įstatymo tobulinimo galimybę praplečiant BK 209 straipsnyje numatyto nusikaltimo sudėtį.

Nesąžiningi bankrotai pagal veikos pavojingumą galėtų būti skiriami į tyčinius ir nusikalstamus bankrotus. Pažymėtina tai, kad šios sąvokos neretai yra painiojamos. Esminis šių sąvokų skirtumas yra tas, kad tyčinis bankrotas yra laikomas civiliniu deliktu, o nusikalstamas bankrotas yra nusikaltimas. ĮBĮ 2 straipsnio 12 punkte yra pateikiamas tyčinio bankroto sąvokos išaiškinimas: tyčinis bankrotas – tai įmonės privedimas prie bankroto sąmoningai blogai valdant įmonę (veikimu, neveikimu) ir (arba) sudarant sandorius, kai buvo žinoma ar turėjo būti žinoma, kad jų sudarymas pažeidžia kreditorių teises ir (arba) teisėtus interesus. Įmonės tyčiniu bankrotu laikytini ir įvardytini įmonės valdymo organų veiksmai, dar labiau pabloginantys įmonės turtinę padėtį įmonei esant faktiškai nemokiai, jei imantis tokių veiksmų, t.y. finansiškai nepagrįstų (nuostolingų) sandorių arba papildomų įsipareigojimų prisiėmimo, siekiama išvengti atsiskaitymo su kreditoriais.³⁵ Nusikalstamas bankrotas yra žymiai pavojingesnis ir sukeltis sunkesnių padarinių nei tyčinis bankrotas, todėl jis laikomas nusikalstama veika ir užtraukia kaltininkui baudžiamąją atsakomybę. BK 209 straipsnyje yra įtvirtinta, kad tas, kas sąmoningai blogai valdydamas įmonę nulėmė jos bankrotą ir dėl to padarė didelės turtinės žalos kreditoriams, baudžiamas laisvės atėmimu iki trejų metų. Taigi nusikalstamas bankrotas – tai nusikaltimas, kai asmuo sąmoningai blogai valdo įmonę, priveda ją prie bankroto ir tokiu būdu padaro didelę turtinę žalą kreditoriams. Taikant BK 209 straipsnį ir veiką kvalifikuojant kaip nusikalstamą bankrotą, turi būti nustatyti objektyvieji bei subjektyvieji šios nusikalstamos veikos požymiai, kurie bus toliau analizuojami šiame darbe.

Taigi apibendrinant galima teigti, jog šiuo metu bankrotas, kaip teisinė sąvoka, turėtų būti suprantamas taip, kaip jis apibrėžtas ĮBĮ, t.y. teisės aktų nustatyta tvarka pripažinta įmonės nemokumo būseną, kai siekiama šios būsenos pabaigos iš įmonės turto

---

³⁴ Germany Insolvency Statute of 5 October 1994, section 1 [žiūrėta 2016 m. balandžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_inso/englisch_inso.html>

³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-680/2004

tenkinant kreditorių reikalavimus ir užtikrinant kreditorių ir skolininkės įmonės interesų pusiausvyrą. Šis apibrėžimas laikytinas pakankamai tiksliu ir jį tobulinti nėra reikalinga. Taip pat pažymėtina, kad bankrotas pagal subjektą, kuriam keltina bankroto byla, galėtų būti fizinių arba juridinių asmenų, tuo tarpu juridinių asmenų bankrotas pagal priežastis, lėmusias bankrotą, galėtų būti skiriamas į sąžiningą ir nesąžiningą, o nesąžiningas bankrotas, remiantis veikos pavojingumo kriterijumi, galėtų būti skirstomas į tyčinį ir nusikalstamą.

2. Nusikalstamo bankroto sudėties analizė

2.1. Objektas

Nusikalstamas bankrotas yra priskiriamas prie nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų ekonomikai ir verslo tvarkai, kurie yra įtvirtinti BK XXXI skyriuje. Baudžiamosios teisės moksle visuotinai pripažįstama, kad baudžiamųjų kodeksų specialiųjų dalių skyrių pavadinimai paprastai išreiškia, apibūdina šiuose skyriuose numatytų nusikalstamų veikų rūšinį kėsinimosi objektą. Būtent iš specialiųjų dalių skyrių pavadinimų galima spręsti, kokie teisiniai gėriai pažeidžiami šiuose skyriuose reglamentuotomis nusikalstamomis veikomis.³⁶ Taigi remiantis teisės doktrina, darytina išvada, kad nusikalstamo bankroto rūšinis objektas yra ekonomika ir verslo tvarka.

Tačiau, A. Abramavičiaus nuomone, ekonomika yra per plati sąvoka apibūdinant objektą, kadangi sąvokų „ekonomika“ ir „verslo tvarka“ santykis – tai visumos ir dalies santykis. Ekonomika – kurios nors visuomenės santvarkos gamybos būdo pagrindas, kurio viena iš sudedamųjų dalių yra verslas. Taigi verslas yra vienas iš ekonomiką apibūdinančių elementų, kas reiškia, kad nusikalstamomis veikomis kėsinantis į verslo tvarką taip pat yra kėsinamasi ir į ekonomiką, todėl apibūdinant šią nusikalstamų veikų grupę vargu ar papildomai reikėtų nurodyti ekonomiką kaip rūšinį jų kėsinimosi objektą.³⁷ Su šia nuomone sutiktina, kadangi verslo tvarka yra ekonomikos sudėtinė dalis, be to, žala ekonomikai gali būti padaroma ne tik BK XXXI skyriuje įtvirtintomis nusikalstamomis veikomis, bet ir kitomis veikomis, pavyzdžiui, nusikaltimais bei baudžiamaisiais nusižengimais finansų sistemai ar nuosavybei.

A. Abramavičius yra pateikęs baudžiamųjų nusižengimų ir nusikaltimų ekonomikai ir verslo tvarkai skirstymą į dvi grupes, tikslinant kėsinimosi objektą: 1) nusikalstamos veikos, kuriomis tiesiogiai kėsinamasi į įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytą vertimosi tam tikra verslo rūšimi tvarką; 2) nusikalstamos veikos, kuriomis kėsinamasi į sąžiningo ūkininkavimo principus.³⁸ Prie šios grupės nusikalstamų veikų A. Abramavičius priskiria ir nusikalstamą bankrotą, kurio tiesioginiu objektu įvardinti sąžiningo ūkininkavimo principai, kadangi tyčia blogai valdant įmonę ji privedama prie bankroto, dėl ko nukenčia įmonės darbuotojų materialiniai bei socialiniai interesai, įmonei sukeliama sunkių

---

³⁶ABRAMAVIČIUS, A. Kai kurie baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus ūkininkavimo (verslo) tvarkai klausimai pagal naująjį Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą. *Teisė*, 2003, Nr. 48, p. 9

³⁷*Ibidem*

³⁸*Ibidem*, p. 10

materialinių pasekmių.³⁹ Autorės nuomone, tiesioginiu nusikalstamo bankroto objektu įvardinti sąžiningo ūkininkavimo principus nėra tikslu, kadangi ši sąvoka yra pakankamai plati ir neatspindi šio nusikaltimo esmės.

Pažymėtina, jog šiuo metu vyrauja nuomonė, kad nusikalstamo bankroto tiesioginis objektas yra kreditorių interesai. E. Sinkevičius yra akcentavęs, kad nusikalstamo bankroto objektas yra kreditorių turtiniai interesai gauti savo turimų turtinių reikalavimų patenkinimą už įmonei – bankrotui suteiktą turtą, prekes ar paslaugas.⁴⁰ Šiai nuomonei pritaria ir A. Gutauskas, teigdamas, kad analizuojant baudžiamąją atsakomybę už nusikalstamą bankrotą nustatančiame BK straipsnyje įtvirtintus vertinamuosius požymius galima teigti, kad įstatymų leidėjas šia baudžiamosios teisės norma pirmiausia norėjo apsaugoti kreditorių interesus.⁴¹ Pastebėtina, kad A. Abramavičiaus nuomonė šiuo klausimu taip pat pasikeitė, ir jis nusikalstamo bankroto tiesioginiu objektu nurodo kreditorių turtinius interesus.⁴²

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad teismų praktika dėl nusikalstamo bankroto objekto yra nevienareikšmė. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas dėl šio nusikaltimo objekto yra pasisakęs tik du kartus: vienoje nutartyje teigiama, jog BK 209 straipsnyje įtvirtinta nusikalstama veika yra pažeidžiama verslo tvarka,⁴³ tačiau kitoje tą pačią dieną priimtoje nutartyje, remiantis teleologiniu teisės aiškinimo metodu, jau yra pažymėta, jog įstatymų leidėjas šia baudžiamosios teisės norma pirmiausia norėjo apsaugoti kreditorių interesus.⁴⁴ Tai reiškia, jog pirmuoju atveju didesnis dėmesys kreipiamas į rūšinį nusikalstamo bankroto objektą, o antruoju – įvardijamas tiesioginis šio nusikaltimo objektas. Autorei priimtinesnė antroji pozicija, kadangi nagrinėjant bylą *ad hoc* didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas tiesioginiam nusikalstamos veikos objektui.

Kadangi nusikalstamo bankroto tiesioginis objektas yra kreditorių turtiniai interesai, svarstyтина, ar BK 209 straipsnis bei kitos teisės normos, kurios orientuotos į kreditorių turtinių interesų apsaugą, yra įtvirtintos tinkamame BK skyriuje. Pavyzdžiui, Vokietijoje

---

³⁹ PAVILONIS V., et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga: vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 417

⁴⁰ PRAPIESTIS, J., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99 – 212 straipsniai) (II dalies I knyga)*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2009, p. 502

SINKEVIČIUS, E. Nusikalstamas bankrotas. Iš *Lietuvos teisėjų mokymo centras. Naujo BK apžvalga. Specialioji dalis* [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. sausio 14 d.], p. 42. Prieiga per internetą: <[http://xa.yimg.com/kq/groups/18845947/2072127923/name/Naujo+BK+apzvalga+\(specialioji+dalis\).doc](http://xa.yimg.com/kq/groups/18845947/2072127923/name/Naujo+BK+apzvalga+(specialioji+dalis).doc)>

⁴¹ GUTAUSKAS, A. Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas ir įrodinėjimas. Iš *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2014, p. 146

⁴² ABRAMAVIČIUS, A. 2015 m. spalio 21 d. paskaita (nepublikuota)

⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-413/2014

⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-358/2014

nusikalstamu bankrotu yra pažeidžiami kreditorių bei kitų verslo subjektų interesai, kas laikytina šio nusikaltimo objektu.⁴⁵ Čia straipsniai, numatantys baudžiamąją atsakomybę už nusikalstamą bankrotą, buhalterinės apskaitos knygų laikymo pareigų pažeidimus, neteisėtų privilegijų kreditoriams ar skolininkams suteikimą, yra įtvirtinti specialiaame Vokietijos baudžiamojo kodekso⁴⁶ skyriuje „Teisės pažeidimai esant nemokumo būsenoje.“ Aptinkama nuomonė, jog šie nusikaltimai išskirti į atskirą BK skyrių dėl to, jog jie yra orientuoti į individualaus kreditoriaus interesus, o ne valstybės institucijų ar ekonominės sistemos apsaugą. Pateikiamas ir papildomas argumentas, jog kaltininko tyčia bei tikslai neapima daromos žalos ekonominei sistemai, o yra susiję tik su kreditoriams ar kitiems ūkio subjektams daroma žala.⁴⁷ Tačiau, atkreiptinas dėmesys į baudžiamosios teisės, kaip *ultima ratio* priemonės pobūdį, kas reiškia, jog individualūs kreditorių interesai turėtų būti pirmiausia ginami civilinės ar administracinės teisės priemonėmis. Tuo tarpu Lietuvoje nusikalstamas bankrotas yra siejamas ne tik su kreditoriams daroma žala, tačiau ir su neigiamais padariniais ekonomikai ir verslo tvarkai, dėl ko ši nusikalstama veika yra priskiriama prie ekonominių nusikaltimų.

Taigi nors rūšinis nusikalstamo bankroto objektas – ekonomika ir verslo tvarka, vargu ar papildomai reikėtų nurodyti ekonomiką kaip rūšinį kėsimosi objektą, kadangi verslo tvarka yra ekonomikos sudėtinė dalis, kas reiškia, jog pažeidžiant verslo tvarką yra pažeidžiama ir ekonomika. Tuo tarpu šio nusikaltimo tiesioginiu objektu laikytini turiniai kreditorių interesai.

---

⁴⁵ Excerpts from the Criminal Code (StGB) of the Federal Republic of Germany [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 14 d.], p. 10. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/anti-briberyconvention/2377370.pdf>>

⁴⁶ German Criminal Code [žiūrėta 2016 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>

⁴⁷ RAKHIMOVA, G. *Bankruptcy Crimes in Germany and the United States: Lessons for Russia*: short thesis. Comparative Bankruptcy Law. Budapest: Central European University, 2011, p. 35

2.2. Objektvieji požymiai

2.2.1. Veika

Įvairūs ūkio subjektai – tiek įmonės, tiek individai – dalyvauja įvairiuose civiliniuose teisiniuose santykiuose, kurie sukelia neišvengiamą riziką. Dėl įvairių priežasčių nepasisekus verslui, ūkio subjektui gali tapti sunku ar net neįmanoma gražinti skolas. Tai gali lemti tiek objektyvios priežastys (nepalankiai susiklosčiusi rinkos konjunktūra, žaliavų kainų šuolis, darbo jėgos trūkumas, įmonės kontrahentų prievolių pažeidimas ir pan.), tiek subjektyvios priežastys, tokios kaip netinkamas įmonės valdymas, įmonės vadovų nesąžiningumas, turto iššvaistymas ir pan.⁴⁸ Kai kurie autoriai priežastis, lėmusias įmonės nesugebėjimą prisitaikyti prie sparčiai kintančios verslo aplinkos, įvardija kaip vidines ir išorines. Vienomis iš svarbiausių vidinių įmonės krizių priežasčių nurodomos įmonės finansų valdymo nesėkmės, vadovų kompetencijos ir kapitalo trūkumas, klaidingas rinkos vertinimas. Reikšmingiausias išorinės krizių priežastys – ekonomikos lėtėjimas ir dideli mokesčiai.⁴⁹ Nebeišgalint vykdyti turtinių įsipareigojimų, susiduriama su nemokumu ir bankrotu. Taigi bankrotas yra tam tikro ūkio subjekto veiklos, verslo rezultatas, kuris gali atsirasti tiek dėl objektyvių aplinkybių, kaip nepasiteisinusi verslo rizika, tiek ir subjektyvių veiksnių, kurie yra glaudžiai susiję su sąmoningai blogu įmonės valdymu.

Pažymėtina tai, kad taikant BK 209 straipsnį, turi būti nustatyti objektyvieji nusikalstamos veikos požymiai, kuriuos sudaro veika (sąmoningas blogas įmonės valdymas), jos dvejopi padariniai (bankrotas, didelė žala kreditoriams) ir priežastinis ryšys tarp veikos ir atsiradusių padarinių. BK 209 straipsnio dispozicijoje nenurodoma, kokiais konkrečiais veiksmais gali pasireikšti blogas įmonės valdymas, privedęs įmonę prie bankroto.⁵⁰ Nagrinėjamo straipsnio dispozicija suformuota nurodant vertinamai apibrėžtą požymį – sąmoningai blogas įmonės valdymas. Vertinamasis nusikalstamos veikos sudėties požymis – tai baudžiamajame įstatyme ir jurisprudencijoje universaliais kriterijais neapibrėžtas nusikalstamos veikos sudėties požymis, kurio kintantis norminis turinys išgaunamas remiantis ne vien jį nustatančio įstatymo tekstu ir (ar) jurisprudencija,

⁴⁸ NORKUS, R. *Bankroto teisė. Pirmoji knyga: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 13

⁴⁹ JANUŠEVIČIŪTĖ, A.; JUREVIČIENĖ, D. *Bankroto esmė: teorija ir praktika. Verslas XXI amžiuje*, 1 t., Nr. 3. Vilnius: Vilniaus Gedimino technikos universitetas, 2009, p. 33

⁵⁰ GUTAUSKAS, A. Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas ir įrodinėjimas. Iš *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamąjo proceso klausimais rinkinys*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2014, p. 146

bet ir vertinamų faktų kontekste *ad hoc* jį interpretuojančio subjekto teisine sąmone.⁵¹ Toks dispozicijos formulavimas teisės doktrinoje vertinamas teigiamai, kadangi dispozicijos apibrėžimas vertinamaisiais požymiais yra kaip vienas teisės technikos būdų, įstatymų leidėjui sąmoningai paliekant daugiau diskrecijos laisvės atskleisti požymio turinį teismams ir kitiems teisės taikymo subjektams.⁵²

Dėl visuomenės, technologijų raidos, gyvenimo sąlygų kaitos, sąmoningai blogas valdymas pasireiškia labai įvairiai, todėl atrodytų neįmanoma visų nusikalstamo bankroto požymių įtvirtinti įstatyme. Tačiau kai kuriose valstybėse (JAV, Vokietijoje, Prancūzijoje, Jungtinėje Karalystėje, Šveicarijoje) šios nusikalstamos veikos požymiai yra konkrečiai išvardinti baudžiamajame įstatyme. Pavyzdžiui, Vokietijoje šiai nusikalstamai veikai priskiriami tokie veiksmai, kaip turto paslėpimas, sugadinimas ar sunaikinimas; rizikingų sprendimų priėmimas, tapimas skolingu dėl neekonominių sąnaudų, azartiniai lošimai ar lažybos; turto pardavimas žymiai mažesne nei rinkos kaina; ignoravimas kitų teisių ar fiktyvių teisių sukūrimas; buhalterinės apskaitos knygų ar kitų dokumentų neišsaugojimas įstatymų nustatytą terminą, sunaikinimas, paslėpimas ar pakeitimas, kai tai apsunkina turto nustatymą; turto balanso sudarymo pažeidimai; turto sumažinimas ar paslėpimas, verslo aplinkybių nuslėpimas kitais būdais, prieštaraujančiais įprastiems verslo standartams.⁵³ Atkreiptinas dėmesys, kad šis veikų sąrašas nėra baigtinis, kadangi įstatyme įtvirtinta paskutinė veika gali būti padaroma ir kitais įstatyme nenumatytais būdais. Nors valstybėse, kurių baudžiamuosiuose įstatymuose yra konkrečiai išvardintos veikos, kaip gali pasireikšti nusikalstamas bankrotas, yra žymiai aiškesnis reguliavimas, nei Lietuvoje, tačiau mūsų valstybėje dauguma minėtų požymių pripažįstami nusikalstamo bankroto veikos požymiais bylas nagrinėjant teisme *ad hoc*. Be to, vertinamasis normos pobūdis leidžia lanksčiau prisitaikyti prie besikeičiančios visuomenės, naujos sąmoningai blogo valdymo formos nusikaltimais gali būti teismų pripažintos daug paprasčiau, neišsikišant įstatymų leidėjui. Taigi toks nagrinėjamo nusikaltimo vertinamasis pobūdis iš vienos pusės vertintinas teigiamai, kadangi neįmanoma įstatyme įtvirtinti visų įmanomų sąmoningai blogo valdymo būdų, pasireiškimo formų, tačiau kartu dėl savo neapibrėžtumo, sunkiai atskiriamos ribos tarp sąmoningai blogo valdymo ir pagrįstos verslo rizikos sukelia sunkumų užtikrinant vienodą teismų ir kitų teisėsaugos institucijų praktiką.

---

⁵¹ VERŠEKYS, P. *Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013, p. 67

⁵² *Ibidem*, p. 33

⁵³ German Criminal Code [žiūrėta 2016 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>> 283 straipsnis

E. Sinkevičiaus nuomone, blogu įmonės valdymu laikomas ūkinės, komercinės ar finansinės veiklos vykdymas pažeidžiant elementarius protingam ir rūpestingam šeimininkui keliamus reikalavimus, kai tokia veikla sąlygoja kaltininko įmonės visišką nemokumą ir turimo turto praradimą, tuo sukeliant pavojų kaltininko kreditorių turtiniams interesams.⁵⁴ A. Gutauskas blogą įmonės valdymą apibrėžia kaip neefektyvų, nerentabilų, nuostolingą ūkininkavimą, kurio natūralūs padariniai – nuostoliai, konkurencingumo sumažėjimas, nemokumas, dalykinės reputacijos praradimas ir pan.⁵⁵ Šis mokslininkas taip pat yra pažymėjęs, kad blogai ūkininkauja tas, kuris blogai organizuoja įmonės darbą, atleidžia kvalifikuotus ir priima nekvalifikuotų darbuotojų, sudarinėja nuostolingus sandorius, nepagrįstai teikia laidavimo ir garantinius raštus, neužtikrina turto saugumo, nepagrįstai rizikuoja rinkoje, nesilaiko sutarčių sąlygų, dėl ko būna traukiamas civilinėn atsakomybėn, blogai tvarko apskaitą ar netvarkingai moka mokesčius ir dėl to nubaudžiamas didelėmis baudomis, įtraukia įmonę į nusikalstamą veiklą ir pan. Nepagrįstai dideli atlyginimai ir lengvatos darbuotojams taip pat gali būti blogo įmonės valdymo požymiai.⁵⁶ K. Jovaišas tyčinį blogą valdymą apibrėžia kaip sąmoningai vykdomą neteislingą investicijų politiką, ydingą įmonės veiklą ir plėtrą arba blogą vadovavimą įmonės komercinei, ūkinei ir finansinei veiklai, netinkamą darbo, technologinių procesų organizavimą, sudarymą žinomai nenaudingų įmonei sandorių, neatlikimą tų ekonominių veiksmų ir finansinių operacijų, kurias būtina atlikti konkrečioje situacijoje.⁵⁷ Nors blogas įmonės valdymas aiškinamas įvairiai, akivaizdu, kad blogas įmonės valdymas, kaip veikia, gali pasireikšti ir aktyviais veiksmais, ir neveikimu.

Blogas įmonės valdymas gali pasireikšti aktyviais asmens veiksmais, pavyzdžiui, asmuo blogai organizuoja įmonės darbą, sudarinėja nuostolingus įmonei kontraktus, atleidžia iš darbo įmonėje patyrusius specialistus ir pan. Tam tikrais atvejais blogas įmonės valdymas gali pasireikšti ir neveikimu, tai yra tie atvejai, kai asmuo, valdydamas įmonę, iš viso sąmoningai neatlieka tų veiksmų, kuriuos privalo atlikti pagal pareigas, pavyzdžiui, nesudarinėja kontraktų, neieško investicijų, apskritai neorganizuoja įmonės darbo, techninio ir materialinio jos aprūpinimo ir pan.⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo

---

⁵⁴ PRAPIESTIS, J., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99 – 212 straipsniai) (II dalies I knyga)*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2009, p. 502

⁵⁵ GUTAUSKAS, A. Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas ir įrodinėjimas. Iš *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2014, p. 146

⁵⁶ *Ibidem*, p. 147

⁵⁷ JOVAIŠAS, K. Nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai. *Verslo ir komercinė teisė*, 1999, Nr. 4-5, p. 233

⁵⁸ PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga: vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 418

senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarime Nr. 33 „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“ pažymėta, kad sąmoningai blogas įmonės valdymas gali pasireikšti tokiais būdais: įmonės vadovai akivaizdžiai blogai organizavo įmonės darbą arba apskritai jo neorganizavo; buvo sudarinėjami nuostolingi įmonei sandoriai (pasirašinėjamos sutartys prekėms įgyti ar paskoloms paimti, prievolių įvykdymas užtikrinamas laidavimu ar garantija, prisiimami kitokie finansiniai įsipareigojimai), žinant, kad įmonė negalės tų sandorių įvykdyti (sumokėti už gautas prekes ar grąžinti paimtų paskolų, atsakyti pagal laidavimo ar garantijos sutartis ir pan.); akivaizdžiai gresiant bankrotui buvo paslėptas, iššvaistytas, perleistas kitiems asmenims turtas, kuris galėjo būti pateiktas skoloms padengti.⁵⁹ Teisės doktrinoje yra išskirti tokie sąmoningai blogo įmonės valdymo atvejai.⁶⁰ *pirma*, per didelis išlaidavimas – kai kaltininkas, valdydamas įmonę, žymiai daugiau išleidžia, nei gauna iš veiklos pajamų arba kai tokios išlaidos nepateisinamos dėl įmonės esamos ekonominės padėties ar turimo turto ir todėl kaltininko įmonės veiklos efektas yra neigiamas. Pavyzdžiui, vienoje byloje asmuo nuteistas pagal BK 209 straipsnį už tai, kad priėmė sprendimus, kurie bendrovei ir kreditoriams buvo akivaizdžiai ekonomiškai nenaudingi, o būtent ne tik pardavė įmonės įrangą, bet ir, bendrovei dirbant nuostolingai, suteikė didelę paramą viešajai įstaigai, neekonomiškai naudojo pinigus, t.y. įsigijo įvairios įrangos už itin didelę sumą, vyko į komandiruotes į Vokietiją ir Ukrainą, dėl to nulėmė įmonės bankrotą ir iškelus bankroto bylą bendrovės kreditoriams padarė didelę turtinę žalą.⁶¹

Antras išskiriamas sąmoningai blogo valdymo atvejis – sąmoningai atliekamos labai rizikingos operacijos, kai dėl tokių operacijų susiduriama su itin didele turtinių nuostolių rizika. Pavyzdžiui, teismas nustatė, kad įmonė vykdydama veiklą įsiskolino tiekėjams, tačiau nepaisydamas to jos direktorius dideles (bendrovės laisvų lėšų požiūriu) pinigų sumas panaudojo atsiskaitydamas už statybos ir remonto darbus už kitą įmonę nereikalaujant jų atlyginimo, sumokėjo avansą pagal įmonei itin nepalankią preliminarią sutartį dėl žemės sklypo pirkimo iš vienintelio akcininko, nors neturėjo tiek laisvų lėšų, kad galėtų vykdyti tokias investicijas. Tai reiškia, kad kaltininkas neabejotinai neefektyviai naudojo bendrovės veiklos metu sukauptą turtą. Be to, direktorius nesiėmė veiksmų, kuriais šios lėšos būtų grąžintos įmonei, nors tokią galimybę turėjo. Dėl tokių direktoriaus veiksmų, priimtų sprendimų anksčiau buvusi sudėtinga įmonės finansinė

---

⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“. *Teismų praktika*, 2002, Nr. 33

⁶⁰ PRAPIESTIS, J., et. al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99 – 212 straipsniai) (II dalies 1 knyga)*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2009, p. 502-503

⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-44-699/2015

padėtis tapo kritinė, įmonė tapo nemoki ir bankrutavo, kas buvo nustatyta specialisto išvadoje.⁶²

Trečias požymis susijęs su sąmoningu nesilaikymu elementarių ir visuotinai pripažintų atsargumo civilinėje apyvartoje priemonių. Prie šios kategorijos galėtų būti priskiriamos bylos, susijusios su rizikingu ar nepateisinamu paskolų suteikimu. Pavyzdžiui, įmonės vienintelis akcininkas ir direktorius pagal BK 209 straipsnį nuteistas už tai, kad pagal bendrovės įstatus turintis teisę spręsti gamybinius, organizacinius, prekybinius, finansinius klausimus, sudaryti bendrovės vardu sandorius, sąmoningai blogai valdydamas įmonę, nulėmė jos bankrotą ir dėl to padarė didelės turtinės žalos kreditoriams. Sąmoningai blogas įmonės valdymas pasireiškė tuo, kad bendrovei esant sunkioje ekonominėje padėtyje, turint didelį kreditorinį įsiskolinimą, direktorius savo sprendimu, kuriuo buvo asmeniškai suinteresuotas ir kuris bendrovei buvo akivaizdžiai ekonomiškai nenaudingas, suteikė sau beprocentinę paskolą dešimčiai metų ir paskolos sutarties pagrindu pagal tos pačios dienos kasos išlaidų orderį gavo 993 000 Lt. Iki bankroto bylos iškėlimo jis naudojosi iš bendrovės paskolintomis pinigėmis lėšomis, 459 660 Lt negrąžino. Taip sąmoningai blogai valdydamas įmonę, atitraukęs bendrovės apyvartines lėšas, kurios galėjo būti panaudotos pajamoms gauti, ir jų negrąžinęs, jis apsunkino atsiskaitymą laiku su tiekėjais ir kreditoriais, padarė lemiamą įtaką bendrovės mokumui bei sutrukdė siekti pagrindinio bendrovės tikslo – pelno gavimo. Nustatyta, kad toks didelis apyvartinių lėšų atitraukimas nulėmė bendrovės bankrotą ir didelės žalos kreditoriams atsiradimą.⁶³

Kitu atveju buvo nustatyta, kad sąmoningai blogas valdyimas, kaip nusikalstamo bankroto veika, gali pasireikšti ūkine logika ir bendrovės interesais nepagrįstais direktoriaus veiksmais iš įmonės kasos lėšų pagal neprotestuotinus vekselius išduodant paskolas fiziniams asmenims. Kaltininko versija, kad paskola minėtiems asmenims buvo išduota tam, kad būtų nupirkta įmonės veiklai reikalinga technika, atmesta, kadangi ant vekselių nėra nurodyta mokėjimo paskirtis, skolos laiku nebuvo gražintos, o jeigu ir buvo gražintos, tai ne pačiai bendrovei, o asmeniškai kaltinamajam ir jau po bankroto bylos iškėlimo. Teismas pagrįstai akcentavo, kad net trys vekseliai didelėms pinigų sumoms buvo išduoti vienas po kito trims asmenims, kurie nedalyvavo bendrovės veikloje. Pinigai buvo išduoti iš įmonės lėšų tuo metu, kai bendrovėje buvo susidarę dideli įsiskolinimai kreditoriams. Didelių abejonų kėlė ir pats įrangos įsigijimo būdas ne atsiskaitant su

---

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-576/2011

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-504/2009

pardavėjais per banko sąskaitą, o išmokant pinigus fiziniams asmenims įrangai pirkti. Be to, nors ir skolos pagal vekselius laikantis juose nurodytų terminų gražintos nebuvo, įmonės direktorius dėl jų gražinimo niekur nesikreipė. Apibendrinus tai, kas išdėstyta, akivaizdu, jog pinigai pagal visus vekselius iš bendrovės lėšų buvo skolinami ne bendrovės reikmėms. Nepaisant pačios bendrovės įsiskolinimų kreditoriams, turimos lėšos buvo išleistos siekiant tik dar labiau padidinti nuostolius ir privesti bendrovę prie bankroto, kas laikytina sąmoningai blogu įmonės valdymu.⁶⁴

Ketvirta sąmoningai blogo valdymo pasireiškimo forma, išskiriama teisės doktrinoje, yra susijusi su neveikimu – sąmoningai neplėtojama įmonės veikla, piktybiškai nevykdomos sutartys prarandant prekių ar paslaugų rinkas, teisiniu ar neteisiniu keliu neišieškamos skolos, kai skolų dydis lyginant su įmonės turtu yra esminis. Praktikoje dažniausiai pasitaiko atvejų, kai sąmoningai blogas įmonės valdymas, susijęs su įmonės veiklos nevykdymu, sutarčių su tiekėjais nesudarymu, klientų perėmimu, esant vadinamam „fenikso sindromui“. Tai tokie atvejai, kai pirmoji įmonė, susidarius įsiskolinimams, sąmoningai privedama prie bankroto, jos turtą, veiklą, klientus, o neretai – ir darbuotojus, perkelti į naujai įsteigtą įmonę. Pavyzdžiui, vienoje byloje nustatyta, jog įmonės direktorius nesiėmė jokių priemonių, kad įmonė, siekdama vykdyti savo veiklą, sudarytų su prekių tiekėjais naujas sutartis dėl prekių tiekimo, todėl nuo 2008 m. birželio 14 d. tokių sutarčių su tiekėjais įmonė nesudarė, o 2008 m. liepos 3 d., įregistravus naują įmonę, kurios direktoriumi tapo kaltinamasis, jis pranešimu informavo prekių tiekėjus, kad senoji įmonė keičiasi į naująją, ir prašė tiekėjus nuo 2008 m. liepos 14 d. visus užsakymus, adresuotus senajai įmonei, pervesti į naujai įkurtą įmonę, o su senąja įmone sudarytas sutartis perrašyti su naująja. Dėl to nuo naujos įmonės įregistravimo senoji gerokai sumažino prekių pirkimus iš tiekėjų, o nuo 2008 m. rugsėjo mėn. prekių pirkimų, kurie būtini jos veiklai vykdyti, iš viso nebevykdė. Taip kaltininkas, sąmoningai siekdamas perkelti ir vėliau perkeldamas verslą iš vienos įmonės į kitą, atliko veiksmus, iš esmės prieštaraujančius pirmosios įmonės interesams.⁶⁵

Kitoje byloje, priskiriamoje prie ketvirtos kategorijos, buvo nustatytas ne vienas sąmoningai blogo įmonės valdymo požymis, susijęs su įmonės veiklos neplėtojimu, nulėmusiu bankrotą. Kaltinamasis, sužinojęs visas šios įmonės kosmetine produkcija verslo sąlygas, matydamas, kad šis verslas yra perspektyvus bei pelningas, nes įmonės rezultatai buvo teigiami, įsteigė naują įmonę, kurios direktorius buvo jis pats. Direktorius

---

⁶⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-413/2014

⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-358/2014

pasyviu elgesiu, nevykdydamas įmonės komercinės veiklos bei aktyviu verslo plėtojimu jo naujai įsteigtoje bendrovėje, siekė senosios įmonės sąstingio bei nemokumo. Be to, neužsakinėjo senosios įmonės vardu naujos produkcijos, nesirūpino anksčiau nupirktos produkcijos realizavimu, nesirūpino, jog baigiasi produkcijos galiojimo laikas, nutraukė senosios įmonės vardu bendradarbiavimą su klientais. Taip pat kaltininkas, būdamas naujai įsteigtos įmonės vadovu, aktyviai vystydamas jos verslą, pirkdamas ir realizuodamas produkciją, vienašališkai pirmosios įmonės vardu nutraukė patalpų nuomos sutartį ir sudarė nuomos sutartį dėl tų pačių patalpų naujosios įmonės vardu, sąmoningai nemokėjo įmokų, dėl ko buvo nutraukta automobilio lizingo sutartis, taip įmonę paliko be administracinių, sandėliavimo patalpų bei transporto priemonės. Kaltininkas taip pat nesiėmė aktyvių veiksmų, nerodė iniciatyvos, kad būtų pasirašyta nauja ar atnaujinta (pratęsta) sudaryta sutartis tarp senosios įmonės ir jos tiekėjo pagal sutartyje numatytas ar naujas įmonei palankesnes sąlygas, taip perėmė senosios įmonės pagrindinę verslo sritį naujos bendrovės naudai. Naujos įmonės vardu sudarydamas su tiekėju sutartį dėl kosmetikos platinimo, aktyviai platindamas jo produkciją senosios įmonės buvusiems klientams, tokiais veiksmais ir priimtais sprendimais sąmoningai neplėtodamas įmonės veiklos, nevykdydamas ir neatlikdamas komercinių sandorių, perleido prekių rinkas kitai įmonei, todėl akivaizdžiai sužlugdė nuo 2002 metų kurta verslą ir sukėlė įmonės nemokumą, kas nulėmė jos bankrotą, tokiais veiksmais padarydamas kreditoriams didelę turtinę žalą.⁶⁶

Pastebima tendencija, kad 2013 metais Lietuvos Aukščiausiasį Teismą pasiekė bylos, kur vienas iš pagrindinių sąmoningai blogo įmonės valdymo pasireiškimo formų buvo įmonės turto pardavimas už likutinę vertę mažesnėmis kainomis, kuris galėtų būti *penktoji* sąmoningai blogo įmonės valdymo pasireiškimo forma. Taip pat bendrovės turtas buvo mažinamas nurašant kitų įmonių skolas, parduodant pagamintą produkciją mažesnėmis už savikainą kainomis ir tiems pirkėjams, kurie nebuvo visiškai atsiskaitę už anksčiau parduotą produkciją, žinomai buvo nemokūs, įgijant bevertes akcijas. Taip pat nustatoma, kad įmonės direktorius vykdė nenaudingą bendrovės akcininkams ekonominę veiklą, nes dauguma ūkinės – finansinės veiklos gerinimo priemonių, numatytų šios veiklos planuose, buvo neįgyvendintos.⁶⁷ Kitoje byloje akcentuojama tai, kad didžioji dalis įmonės turto už beveik du kartus mažesnę nei likutinę vertę kainą daugiausiai buvo parduodama fiziniams asmenims, susijusiems su bendrove. Be to, gautos lėšos už parduotą turtą buvo skirtos ne bendrovės įsipareigojimams su tiekėjais padengti, o

⁶⁶ Kauno apygardos teismo 2014 m. rugsėjo 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-222-785/2014

⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. gruodžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-486/2013

gražinti paskolas buvusiems įmonės akcininkams – pačiam kaltininkui, jo broliui bei motinai.⁶⁸ Tačiau, pabrėžtina, kad ne kiekvienas atvejis, kai parduodamas įmonės turtas, reiškia sąmoningai blogą valdymą ir vertintinas kaip nusikaltimas. Gamybos priemonių ir kito turto, kuris reikalingas įmonės gamybinei veiklai užtikrinti, pardavimas yra gana įprasta praktika, tačiau paprastai gamybos priemonės yra parduodamos, kai yra įsigijamos naujos tam, kad būtų užtikrinamas nenutrūkstamas įmonės veiklos procesas, jo modernizavimas. Gamybos priemonių pardavimo praktika taikoma ir tais atvejais, kai įmonė keičia savo veiklos profilį, tačiau visais atvejais tokie pertvarkymai turi būti iš anksto suderinti, kad visiškai ar ilgam nenutrūktų įmonės veikla ir įmonė išliktų kaip konkurencingas ūkio subjektas. Tuo atveju, kai įmonės vadovas ir vienintelis akcininkas, žinodamas, kad įmonės veiklos pajamos yra daug mažesnės nei ankstesniais metais, įmonei, kurios direktorė buvo jo žmona, žymiai mažesne kaina pardavė bendrovės pagrindinį turtą, kuris buvo įmonės pajamų šaltinis, o gautas lėšas nukreipė ne į įsiskolinimų mažinimą pagrindiniams kreditoriams, kurie turi pirmos eilės reikalavimo teisę, o įmonėms, kurios su juo pačiu vienaip ar kitaip susijusios, direktoriaus veiksmai vertintini kaip nusikalstami.⁶⁹

Taigi išanalizavus aktualią teismų praktiką galima konstatuoti, kad blogas įmonės valdymas paprastai pasireiškia įmonės interesų nepaisymu, atsakingų asmenų nuosavus interesus iškeliant virš įmonės interesų. Sąmoningai blogas įmonės valdymas gali pasireikšti tiek aktyviais veiksmais, tiek neveikimu. Veika apibrėžta vertinamuoju požymiu, atskleidžiamu teismams nagrinėjant baudžiamąsias bylas *ad hoc*, tačiau išskirtinos penkios dažniausiai aptinkamos sąmoningai blogo valdymo pasireiškimo formos: per didelis išlaidavimas; sąmoningai atliekamos labai rizikingos operacijos; sąmoningas nesilaikymas elementarių ir visuotinai pripažintų atsargumo civilinėje apyvartoje priemonių; sąmoningas įmonės veiklos neplėtojimas, piktybinis sutarčių nevykdymas, skolų neišieškojimas teisiniu ar neteisiniu būdu; įmonės turto pardavimas už likutinę vertę mažesnėmis kainomis.

---

⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-301/2013

⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-413/2014

2.2.2. Padariniai ir priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių

Baudžiamosios teisės moksle vyrauja nuomonė, kad nusikalstamos veikos padariniai turi būti nusikalstamos veikos požymis, jeigu paties reiškinio pavojingumas susijęs su tais padariniais.⁷⁰ Baudžiamajai atsakomybei pagal BK 209 straipsnį atsirasti yra numatyti dvejojo pobūdžio padariniai: įmonės bankrotas ir didelė turtinė žala kreditoriams. Pažymėtina tai, kad vien įmonės nemokumo nepakanka, įmonei turi būti iškelta bankroto byla. Tai reiškia, jog baudžiamasis persekiojimas už nusikalstamą bankrotą galimas tik įsiteisėjus teismo nutarčiai dėl bankroto bylos iškėlimo. Šios nusikalstamos veikos sudėtyje nustatytas privalomas požymis – bankroto bylos iškėlimas – reikšmingas tuo, kad įmonės valdymo organams netekus įgaliojimų pagal ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 2 punktą ir įmonės valdymą ir administravimą perėmus trečiajam nešališkam asmeniui – bankroto administratoriui (ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalis), yra sudaromas išsamus bendrovės turto ir skolų balansas ir išaiškėja visi įmonės turimi įsipareigojimai bei įmonės turto likučiai. Tuo pačiu bankroto administratoriui kyla pareiga patikrinti bankrutuojančios įmonės sandorius, sudarytus per ne trumpesnę kaip 36 mėnesių laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo dienos ir pareikšti ieškinius teisme pagal įmonės buveinės vietą dėl sandorių, priešingų įmonės veiklos tikslams ir (arba) galėjusių turėti įtakos tam, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais, pripažinimo negaliojančiais, taip pat, padarius prielaidą, kad yra tyčinio bankroto požymių, kreiptis į bankroto bylą nagrinėjančią teismą dėl bankroto pripažinimo tyčiniu (ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalies 8 punktas). Būtent tokios privalomosios bankroto procedūros, kai tikrinama pastarųjų trejų metų įmonės veikla, sudaro galimybę nustatyti, ar įmonė prie bankroto buvo privesta sąmoningai, ar bankrotą lėmė kitos objektyvios aplinkybės.

Rinkos ekonomikos sąlygomis valstybė suteikia verslui tam tikrą veiklos laisvę, stengiasi neriboti privačios iniciatyvos, todėl pats blogo įmonės valdymo faktas valstybės institucijas pirmiausia domina civilinės ar mokesčių teisės srityje. Tai reiškia, kad baudžiamajai atsakomybei pagal BK 209 straipsnį atsirasti vien įmonės bankroto, kaip blogo įmonės valdymo pasekmės, nepakanka. Kaltininko įmonės bankrotas yra tik tarpinis padarinys, nes dėl blogo valdymo atsiradusi bankroto būseną turi būti kreditoriams padaromos didelės turtinės žalos priežastimi.⁷¹ Didelė turtinė žala yra vertinamasis požymis, kurio turinys atskleidžiamas BK 212 straipsnio 1 dalyje. Taigi

⁷⁰ GUTAUSKAS, A. Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas ir įrodinėjimas. Iš *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2014, p. 150

⁷¹ PRAPIESTIS, J., et. al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99 – 212 straipsniai) (II dalies I knyga)*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2009, p. 503

nusikalstamu bankrotu turi būti padaroma ne mažesnė nei 150 MGL dydžio turtinė žala kreditoriams.

Žalą pagal Baudžiamojo proceso kodekso⁷² (toliau – ir BPK) 109 straipsnį sudaro tiesioginė turtinė žala ir materialiniai nuostoliai, taip pat gali būti ir negautos pajamos. Tačiau, atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra akcentavęs, jog delspinigiai nėra nusikaltimu padarytos turtinės žalos dalis.⁷³ E. Sinkevičiaus nuomone, turtinės žalos turinio nesudaro delspinigiai, baudos ir kitos represinį poveikį turinčios turtinio pobūdžio priemonės, nes tokio pobūdžio turtinė žala faktiškai ir teisiškai yra už civilinės apyvartos rėmų ir visiškai nesusijusi su ekonomine turto verte normalioje civilinėje apyvartoje.⁷⁴ Taigi nusikalstamo bankroto atveju turtinės žalos turinį sudaro tiesioginiai nuostoliai bei negautos pajamos, kas taip pat reiškia, jog turtinė žala pasireiškia tik kreditorių turto aktyvo srityje.

Atkreiptinas dėmesys, kad 1961 m. BK 315 straipsnio 2 dalyje buvo nustatyta, kad turtinė žala turi būti padaroma kreditoriui, akcininkui ar kitam asmeniui, kas reiškia, kad nusikaltimo sudėtis buvo platesnė, pakako žalos padarymo bent vienam asmeniui. Nusikalstami padariniai dabar galiojančiame įstatyme apibrėžiami žodžiais „dėl to padarė didelės turtinės žalos kreditoriams“. Remiantis gramatiniu teisės aiškinimo būdu tai reiškia, kad nusikalstamo bankroto sudėtis reikalauja turtinės žalos padarymo bent dviems asmenims ir būtent kreditoriams, o turtinės žalos dydis pinigine ištaiška turi viršyti 150 MGL sumą.⁷⁵ Iš šios formuluotės aišku, kad didelė turtinė žala turi būti padaroma visiems kreditoriams, o ne kiekvienam atskirai, t.y. visų kreditorių patirtos turtinės žalos suma turi siekti 150 MGL dydžio sumą. Nors vyrauja nuomonė,⁷⁶ kad turtinė žala turi būti padaroma bent dviems kreditoriams, autorės nuomone, nederėtų remtis vien tik gramatiniu teisės aiškinimu ir tokiu būdu susiaurinti BK 209 straipsnio dispoziciją. Manytina, kad baudžiamajai atsakomybei atsirasti pakaktų ir didelės turtinės žalos padarymo bent vienam kreditoriui, kadangi ir vienas kreditorius gali patirti didesnę nei 150 MGL žalą.

Kaip taikliai pažymėta vienoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje, nėra metodikos ir būtų sudėtinga apskaičiuoti tikrosios žalos dydį, kurią sukelia bankrotas, nes

⁷² *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 37-1341, su pakeitimais ir papildymais

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-413/2014

⁷⁴ PRAPIESTIS, J., et. al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99 – 212 straipsniai) (II dalies 1 knyga)*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2009, p. 504

⁷⁵ *Ibidem*, p. 503

⁷⁶ Pavyzdžiui, žalos atsiradimą bent dviems kreditoriams akcentuoja ir A. Gutauskas. GUTAUSKAS, A. Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas ir įrodinėjimas. Iš *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2014, p. 150

neįmanoma pinigine išraiška išmatuoti visų galimų jo padarinių, kadangi žala padaroma ne tik kreditoriams, bet ir verslo partneriams.⁷⁷ Tuo labiau pastebėtina, kad didelės turtinės žalos požymis nei 1961 m. BK 315 straipsnio 1, nei 2 dalyje apskritai nebuvo numatytas. Turtinės žalos dydis šio nusikaltimo kvalifikavimui reikšmės neturėjo, šis dydis galėjo turėti įtakos tik baudmės individualizavimui.⁷⁸ Analizuojant užsienio valstybių (kaip antai Vokietijos, Prancūzijos, Šveicarijos, Ispanijos ir kt.) įstatymų leidybos praktiką nusikalstamo bankroto srityje, pastebima, kad nusikalstamos veikos sudėtys paprastai konstruojamos kaip formaliosios, kas reiškia, jog padariniai nėra būtinas nusikalstamos veikos požymis. Vokietijos baudžiamasis įstatymas išsiskiria tuo, jog yra numatyta kvalifikuota nusikalstamo bankroto sudėtis, kurioje vienas iš požymių yra numatytas sąmoningas didelio kiekio žmonių įtraukimas į pavojų prarasti turtą ar finansinių sunkumų sukėlimas.⁷⁹ Tai reiškia, jog padariniai Vokietijoje yra siejami ne tik su kreditoriais, bet ir finansinių sunkumų sukėlimu kitiems asmenims, o tuo tarpu Lietuvoje – didelė turtinė žala kreditoriams yra vienas iš būtinųjų nusikalstamos veikos požymių. Tokia Vokietijos įstatymų leidėjo logika, manytina, pagrįsta pačiu veikos pavojingumu, o pagrindinę sudėtį konstruojant kaip formaliąją – ir kitų sunkių padarinių, tokių kaip kreditorių ar net partnerių normalaus funkcionavimo sutrukdytas ar nemokumo sukėlimas, jų reputacijos pablogėjimas ir kt. numatymas. Taigi sprendžiant iš šios teigiamai vertintinos praktikos, manytina, jog nusikalstamo bankroto padariniai neturėtų būti apibrėžiami vien tik didele turtine žala kreditoriams, tačiau galbūt būtų tikslinga BK 209 straipsnyje įtvirtintą normą praplėsti ir didelę turtinę žalą sieti ne tik su kreditorių patiriamais turtiniais nuostoliais, bet ir verslo partnerių ar kitų subjektų patirta turtine žala.

Šioje vietoje taip pat svarbu aptarti ir nusikalstamos veikos baigtumo momentą. BK 3 straipsnio 1 dalis nustato, kad nusikalstamos veikos padarymo laikas yra veikimo (neveikimo) laikas arba baudžiamojo įstatymo numatytų padarinių atsiradimo laikas, jeigu asmuo norėjo, kad padariniai atsirastų kitu laiku. Anksčiau, galiojant 1961 m. BK, nusikaltimas buvo laikomas baigtu nuo turtinės žalos kreditoriui, akcininkui ar kitam asmeniui padarymo momento.⁸⁰ BK 209 straipsnyje įtvirtinto nusikaltimo sudėtis yra materialioji, kas reiškia, kad jo baigtumo momentas sietinas su padarinių atsiradimu. Šiuo

---

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-413/2014

⁷⁸ PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga: vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 419

⁷⁹ German Criminal Code [žiūrėta 2016 m. kovo 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>> 283a straipsnis

⁸⁰ PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga: vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 419

atveju apie žalą kreditoriams galima kalbėti tik tada, kai tampa aišku, kad bankroto procedūrų metu neįmanoma visiškai kompensuoti dėl prievolių neįvykdymo atsiradusios žalos.⁸¹ Pagal BK 209 straipsnį padariniais yra laikoma didelė turtinė žala, kuri atsiranda kreditoriams bankrutavus įmonei. Teismai paprastai atmeta kaltininko teiginius, kad nenustatyti dėl jo veikos kilę padariniai, nes įmonės bankroto byla nėra baigta ir neaišku, kokia suma bus patenkinti kreditorių reikalavimai, remdamiesi tuo, kad didžioji dalis sumos kreditoriams nebus gražinta, nes turto, kuriuo galėtų užtikrinti didžiąją dalį šios žalos atlyginimo, įmonė neturėjo. Įvertinus šią aplinkybę, nėra pagrindo abejojti, kad, įmonei bankrutavus, kreditoriams buvo padaryta didelė turtinė žala.⁸² Taigi ne visais atvejais sprendžiant, ar kreditoriams padaryta didelė turtinė žala, turi būti užbaigta įmonės bankroto byla. Kai kada, įmonei neturint turto, jau iškelus bankroto bylą akivaizdu, jog kreditorių reikalavimai nebus patenkinti, todėl veikos baigtumo momentą nebūtina sieti su konkrečia išvada dėl didelės žalos, padarytos kreditoriams, bankroto byloje.

Teismų praktikoje šis klausimas išspręstas išaiškinus, kad sąmoningai blogas įmonės valdymas, kaip veika, visada suponuoja tam tikrą trunkamumą. Tokiais atvejais nusikaltimo padarymo laikas yra visas laikas, per kurį asmuo darė baudžiamajame įstatyme numatytą veiką.⁸³ Pavyzdžiui, kaip ir įprasta šios kategorijos byloms, blogas įmonės valdymas truko iki bankroto bylos iškėlimo. Specialisto išvadoje nustatyta, kad, atitraukus bendrovės apyvartines lėšas, bendrovės finansinė būklė smarkiai pablogėjo, šios lėšos nebuvo naudojamos bendrovės veikloje, buvo apsunkintas atsiskaitymas su kreditoriais. Paėmęs paskolą, kaltinamasis ir toliau vadovavo bendrovei, galiausiai pats kreipėsi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Visa tai leidžia daryti išvadą, kad nusikalstamos veikos laikas šiuo atveju sietinas su blogo įmonės valdymo pabaiga, t.y. su bankroto bylos iškėlimu.⁸⁴ Autorės nuomone, tokia teismų praktika vertintina teigiamai, kadangi veikos baigtumo momentas sietinas su vienu iš įstatyme numatytų padarinių – įmonės bankroto – atsiradimu, yra aiškiai apibrėžtas. Tačiau, atkreiptinas dėmesys, kad tokiu atveju tikslus turtinės žalos, padarytos kreditoriams, dydis gali būti nenustatytas, bet turi būti akivaizdu, kad jis ne mažesnis nei 150 MGL. Taigi nusikalstamo bankroto baigtumo momentas turėtų būti siejamas ne su didelės turtinės žalos kreditoriams

---

⁸¹ GUTAUSKAS, A. Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas ir įrodinėjimas. Iš *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2014, p. 149-150

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-576/2011

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. vasario 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-68/2009

⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-504/2009

nustatymu, o su bankroto bylos iškėlimo momentu, kai yra akivaizdu, jog nebus atsiskaityta su kreditoriais.

Paminėtina tai, jog teoriškai galimas pasikėsinimas padaryti nusikaltimą, numatytą BK 209 straipsnyje, tačiau praktikoje tokių atvejų nepasitaiko. Tai galėtų būti atvejai, kai dėl sąmoningai blogo įmonės valdymo kaltininko įmonė bankrutavo, tačiau vykdant bankroto procedūrą įmonės kreditoriai nepatyrė turtinės žalos arba patyrė žalą, kurios dydis pinigine išraiška neviršija 150 MGL sumos. Tokia veika nėra baudžiama, išskyrus atvejus, kai kaltininkas siekė padaryti kreditoriams žalą, viršijančią 150 MGL dydžio sumą, tačiau tokio dydžio žala neatsirado dėl nuo kaltininko valios nepriklausančių aplinkybių – tokiais atvejais kaltininko veika kvalifikuojama kaip pasikėsinimas padaryti nusikalstamą bankrotą pagal BK 22 straipsnio 1 dalį ir 209 straipsnį.⁸⁵ Problemų šiuo klausimu neaptinkama, kadangi pati nusikalstama veika paaiškėja tik tuo atveju ir tik tada, kai padaroma atitinkamo dydžio turtinė žala.

Kitas būtinasis objektyviosios pusės požymis – priežastinis ryšys tarp padarytos nusikalstamos veikos ir atsiradusių padarinių. Nusikalstamo bankroto atveju baudžiamajame įstatyme yra numatyti dvejopo pobūdžio padariniai – įmonės bankrotas ir didelės turtinės žalos kreditoriams padarymas. Tai reiškia, kad priežastinis ryšys turi būti nustatytas dviejų padarinių atžvilgiu, o būtent tarp įmonės blogo valdymo ir šios įmonės bankroto, ir tarp įmonės bankroto ir didelės turtinės žalos kreditoriams.⁸⁶ Bankrotas turi būti nulemtas būtent sąmoningai blogo įmonės valdymo, o ne objektyvių aplinkybių, ekonominių veiksnių ar pagrįstos verslo rizikos. Pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje buvo nustatyta, kad kaltinamojo nusikalstamais veiksmais įmonei padaryta žala palyginus su bendrovės patirtais nuostoliais per 2007 m. yra sąlyginai nedidelė ir nebuvo ta esminė priežastis, dėl kurios bendrovė bankrutavo. Nepriklausomo audito išvadoje, esančioje byloje, nurodoma, kad įmonė tapo nemokia dėl natūraliai susiklosčiusių nepalankių verslo sąlygų. Bankrotas įvyko ir žala kreditoriams kilo dėl pasikeitusios situacijos rinkoje, dėl visuotinės pasaulinės krizės 2007-2008 m. ir kitų objektyvių aplinkybių, kurios nepriklausė nuo kaltininko valios ir jo atliktų veiksmų.⁸⁷ Taigi šiuo atveju nėra būtinojo tiesioginio priežastinio ryšio tarp padarytos veikos bei kilusių pasekmių – įmonės bankroto ir turtinės žalos kreditoriams atsiradimo – todėl pagal Lietuvos Respublikos BK

---

⁸⁵ PRAPIESTIS, J., et. al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99 – 212 straipsniai) (II dalies 1 knyga)*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2009, p. 503

⁸⁶ PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga: vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 504

⁸⁷ Vilniaus apygardos teismo 2012 m. gruodžio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-114-172/2012

209 straipsnį asmuo išteisintas, nepadarius veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių (BPK 303 str. 5 d. 1 p.).

Taigi taikant BK 209 straipsnį, turi būti nustatyti nusikalstamos veikos dvejopo pobūdžio padariniai – juridinio asmens bankrotas ir didelė turtinė žala kreditoriams, nors, autorės nuomone, žala turėtų būti suvokiama plačiau, o baudžiamasis įstatymas tobulintinas prie padarinių priskiriant ir didelę turtinę žalą, padarytą kitiems subjektams. Turi būti konstatuotas ir priežastinis ryšys tarp veikos ir atsiradusių padarinių, kas reiškia, jog įmonė prie bankroto turi būti privesta ir didelė žala kreditoriams padaryta būtent dėl sąmoningai blogo jos valdymo, o ne dėl objektyvių aplinkybių.

2.3. Subjektyvieji požymiai

Nusikalstamo bankroto atveju iš subjektyviųjų nusikalstamos veikos požymių daugiausiai reikšmės turi kaltė. Atkreiptinas dėmesys, kad kaltė yra susijusi su objektyviaisiais nusikalstamos veikos požymiais.⁸⁸ Tai taip pat reiškia, jog tinkamai nustatyti objektyvieji nusikalstamos veikos požymiai leidžia tinkamai konstatuoti ir kaltės rūšį, formą bei apibrėžti jos turinį. Nusikalstamo bankroto atveju kaltę padeda nustatyti ne tik BK 209 straipsnyje įtvirtinto nusikaltimo, bet ir kitų nusikaltimų, kurie padaromi kartu, požymiai, kadangi nusikalstamas bankrotas paprastai padaromas kartu su kitais nusikaltimais, tokiais, kaip turto pasisavinimas, iššvaistymas, sukčiavimas, apgaulingas apskaitos tvarkymas ir pan.

Dabartinė nusikalstamo bankroto normos dispozicija sukonstruota taip, kad pati savaime suponuoja tyčinės kaltės buvimą asmens veikoje: „tas, kas sąmoningai (kitaip tariant, tyčia) blogai valdydamas <...>“.⁸⁹ Tai reiškia, jog BK 209 straipsnyje numatytas nusikaltimas gali būti padaromas tik tyčia – tiesiogine arba netiesiogine. Tyčios turinys atskleidžiamas taip, jog kaltininkas suprato, kad valdė įmonę pažeisdamas elementarius „protingam ir rūpestingam šeiminkui“ keliamus reikalavimus ir tuo nulėmė savo įmonės bankrotą, numatė, jog dėl savo įmonės bankroto kreditoriams atsiras ar gali atsirasti didelė turtinė žala ir norėjo tokių padarinių arba jų nenorėjo, bet leido jiems atsirasti.⁹⁰ A. Gutauskos nuomone, įrodinėjant kaltės buvimą turi būti nustatyta, kad asmuo, turintis įgalinimų valdyti įmonę, veikė tyčia, t.y. suprato, kad blogai valdo įmonę, numatė

⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-738/2005

⁸⁹ GUTAUSKAS, A. Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas ir įrodinėjimas. Iš *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2014, p. 151

⁹⁰ PRAPIESTIS, J., et. al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99 – 212 straipsniai) (II dalies I knyga)*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2009, p. 504

bankroto ir žalos kreditoriams atsiradimo galimybę ir šių padarinių norėjo (tiesioginė tyčia), arba nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems kilti (netiesioginė tyčia).⁹¹ Pastebėtina, jog pirmuoju atveju bankrotas turi būti nulemtas „savo“ įmonės. Tai reiškia, kad tokiu atveju baudžiamoji atsakomybė galima tik sąmoningai blogai valdant individualias įmones, tačiau, pažymėtina, jog yra daugiau juridinių asmenų formų, (UAB, AB, ŪB ir kt.), kurias valdant galima sąmoningai privesti prie bankroto ir padaryti didelės turtinės žalos kreditoriams. Be to, pirmuoju atveju lyg apibrėžiamas blogas įmonės valdymas, kuris pasireiškia elementarių „protingam ir rūpestingam šeiminingui“ keliamų reikalavimų pažeidimu, kas nėra labai tikslinga. Pastebėtina, kad už *bonus pater familias* reikalavimų pažeidimą nebūtinai gali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė, visų pirma, tai civilinės ar administracinės atsakomybės klausimas. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad pirmuoju atveju, atskleidžiant tyčios turinį, bankrotas priskiriamas prie veikos, o ne padarinių, kadangi numatymas ir norėjimas, pagal sakinio konstrukciją, siejamas tik su didele turtine žala kreditoriams. A. Gutausko tyčios apibrėžimas taip pat nėra tikslus, kadangi, jo nuomone, tam, jog atsirastų baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamą bankrotą, blogu įmonės valdymu turi būti sukeliama dvejopo pobūdžio padariniai: įmonės bankrotas ir žala kreditoriams, tačiau baudžiamasis įstatymas numato būtent didelės, o ne bet kokios turtinės žalos kreditoriams padarymą. Taigi kaltė yra psichinis santykis tarp nusikalstamos veikos ir padarinių, kas reiškia, kad kaltininko tyčia turi būti nukreipta į abu minėtus padarinius, o tinkamas tyčios turinio apibrėžimas galėtų būti toks: kaltininkas suprato, jog sąmoningai blogai valdė įmonę, numatė, jog dėl to įmonė bus priversta prie bankroto ir tokiu būdu bus padaryta didelė turtinė žala kreditoriams, ir šių padarinių norėjo (tiesioginė tyčia), arba tokių padarinių nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems kilti (netiesioginė tyčia).

Iš autorės atliktos teismų praktikos analizės matyti, kad nusikalstamas bankrotas paprastai pripažįstamas padarytu veikiant tiesiogine tyčia. Tiesioginė tyčia baigiamuosiuose teismų sprendimuose paprastai konstatuojama įvertinus įrodymų visumą, kuri padeda nustatyti, jog kaltininkas, suvokdamas savo veiksmų pobūdį ir pavojingumą, sąmoningai blogai valdydamas įmonę, tyčia padarė ją nemokia, dėl to įmonė bankrutavo ir kreditoriams buvo padaryta didelė turtinė žala.⁹²

Tačiau pastebima abejotinių teismų nuosprendžių, kur aiškinant veikimą tiesiogine tyčia, naudojamos neatsargumo, kaip kaltės formos, formuluotės. Pavyzdžiui, vienoje

---

⁹¹ GUTAUSKAS, A. Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas ir įrodinėjimas. Iš *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2014, p. 151

⁹² Marijampolės rajono apylinkės teismo 2014 m. kovo 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-105-610/2014

byloje buvo konstatuota, jog bendrovės direktorius, priimdamas įmonės finansinę padėtį apsunkinančius sprendimus, kai įmonės finansinė padėtis buvo sudėtinga, negalėjo nesuvokti, kad savo veika kelia pavojų kreditorių interesams gauti savo turtinių reikalavimų patenkinimą už įmonei suteiktą turtą, prekes, paslaugas, numatė, kad dėl jo veikos gali kilti didelė turtinė žala kreditoriams, ir tokių padarinių norėjo, t.y. veikė tiesiogine tyčia. Šioje byloje taip pat nustatyta, kad kaltininkas, žinodamas apie įmonės įsiskolinimus, taikytą turto areštą už skolas ir sunkumus šiuos įsiskolinimus grąžinti, pasiėmė sau iš įmonės itin didelę paskolą, nors šią sumą galėjo panaudoti bendrovės reikmėms, be to, tikėdamasis gauti asmeninės naudos, pagal išankstinę sutartį perskolino ją kitai įmonei, po to, pakeisdamas sutarties sąlygas, savo įsipareigojimus grąžinti pasiskolintą sumą perleido minėtai bendrovei, taip išvengdamas savo asmeninės turtinės prievolės. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad minėtos paskolos sutartys sudarytos gana ilgam laikotarpiui, paskolos grąžinimas neužtikrintas jokiais garantijomis, paskolos dydis buvo artimas įmonės nuosavo kapitalo dydžiui. Visos šios aplinkybės patvirtina, kad kaltinamasis turėjo suprasti (*neatsargumo formuluotė – aut. past.*) ir suprato, kad įmonė neturėjo tiek laisvų lėšų, kad galėtų jas paskolinti privačiam asmeniui, ir kad dėl to bus sunkumų įmonės veikloje, t.y. veikė tiesiogine tyčia.⁹³ Abejotina, ar konstatuojant veikimą tiesiogine tyčia, tikslinga vartoti neatsargumo formuluotes, tokias, kaip „turėjo ir galėjo suvokti“ ir pan. Tokiais atvejais, kai veika gali būti padaroma tik tyčia, tinkamesni žodžiai „suprato“, „suvokė“, kas nekelia jokių abejonių dėl tinkamos kaltės formos nustatymo.

Pastebima ir teismų nuosprendžių, kuriuose konstatuotas asmens veikimas netiesiogine tyčia. Antai vienoje byloje nustatyta, jog nusikalstamas bankrotas padarytas netiesiogine tyčia, nes kaltinamoji suprato, kad valdė įmonę pažeisdama elementarius „protingam ir rūpestingam šeiminkui“ keliamus reikalavimus ir tuo nulėmė įmonės bankrotą, numatė, jog dėl įmonės bankroto kreditoriams atsiras ar gali atsirasti didelė turtinė žala, nors ir nenorėjo tokių padarinių, bet leido jiems atsirasti. Šiuo atveju įmonės direktorė gavusi iš bendrovės kasos pagal jos vardu vedamą avansinę apyskaitą pinigų, skirtus atsiskaitymams su paslaugų bei prekių tiekėjais, dalį pinigų pasisavino, o tai įtakojo UAB „Marijampolės mėsinė“ finansinę būklę, nes ši jos pasisavinta pinigų suma turėjo reikšmingą įtaką pradelstiems įsiskolinimams susidaryti, ir tuo pačiu nulėmė bendrovės nemokumą bei teismo nutartimi paskelbtą bendrovės bankrotą, todėl ji sąmoningai blogai valdydama UAB „Marijampolės mėsinė“ nulėmė jos bankrotą ir dėl to padarė didelės turtinės žalos kreditoriams. Paaiškinime VMI UAB „Marijampolės

---

⁹³ Kauno apygardos teismo 2013 m. kovo 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-50-582/2013

mėsinė“ direktorė nurodė, kad bendrovė buvo priversta nutraukti veiklą dėl apyvartinių lėšų trūkumo, kuris susidarė dėl neūkiškumo ir nesugebėjimo paskirstyti pinigus tiekėjams. Akcentuotina tai, kad ji pati tvirtino, jog pasisavintas įmonės lėšas panaudojo ne bendrovės veiklai, o savo reikmėms: tuo metu ji turėjo savo ūkį ir pinigus panaudojo statybininkų darbui apmokėti. Bendrovės piniginių lėšų naudojimas ne bendrovės veikloje turėjo reikšmės bendrovės nemokumo atsiradimui bei bankroto nulėmimui.⁹⁴

Kaip jau minėta, nusikalstamas bankrotas gali būti padaromas tik tyčia. Tuo tarpu pastebima valstybių (pavyzdžiui, Jungtinė Karalystė, Latvija), kurių baudžiamieji įstatymai numato baudžiamąją atsakomybę ir už nusikalstamą bankrotą, sukeltą dėl neatsargumo. Lietuvoje istoriniu aspektu žiūrint, anksčiau galiojus 1961 m. BK, jeigu įmonė būdavo privedama prie bankroto dėl nerūpestingumo, aplaidaus jos valdymo (t.y. kai nėra tyčinio blogo jos valdymo), baudžiamosios atsakomybės pagal 1961 m. BK 315 straipsnio 2 dalį, kaip ir pagal 2000 m. BK 209 straipsnį, negalėjo atsirasti. Šiuo atveju asmuo galėjo būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal 1961 m. BK 321 straipsnį už aplaidumą komercinėje, ūkinėje, finansinėje ar profesinėje veikloje,⁹⁵ kas reiškia, jog asmuo baudžiamojon atsakomybėn galėjo būti traukiamas ir esant neatsargiai kaltės formai. Dabar nesant tiesioginės ar netiesioginės tyčios kaltinamojo veikloje, jis negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už nusikalstamą bankrotą. Tačiau, jei įžvelgtini kitos nusikalstamos veikos požymiai, asmens veika kvalifikuojama pagal kitus atitinkamus BK straipsnius. Be to, pažymėtina, kad tokiais atvejais, nustatius tyčinio bankroto požymius, galima civilinė teisinė atsakomybė.

Nusikaltimo, numatyto BK 209 straipsnyje, motyvai ir tikslai gali būti labai įvairūs, tačiau jie nėra būtinas nusikalstamos veikos sudėties požymis ir kvalifikavimui reikšmės neturi. Tačiau kitose valstybėse, pavyzdžiui, Vokietijoje, savanaudiškos paskatos, o būtent veikimas siekiant naudos,⁹⁶ laikomos nusikaltimą kvalifikuojančiu požymiu.

Taigi nusikalstamo bankroto esminis subjektyviosios pusės požymis yra kaltė, o būtent veikimas tiesiogine ar netiesiogine tyčia. Kiekvienu atveju turi būti konstatuota, kad kaltininkas suprato, jog sąmoningai blogai valdė įmonę, numatė, jog dėl to įmonė bus priversta prie bankroto ir tokiu būdu bus padaryta didelė turtinė žala kreditoriams, ir šių padarinių norėjo (tiesioginė tyčia), arba tokių padarinių nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems kilti (netiesioginė tyčia). Padarius nagrinėjamą nusikaltimą dėl neatsargumo, pagal BK 209 straipsnį baudžiamoji atsakomybė negalima. Motyvai ir tikslai šiuo atveju didelės

⁹⁴ Kauno apygardos teismo 2010 m. birželio 30 d. nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. 1-94-245/2010

⁹⁵ PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga: vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 419

⁹⁶ German Criminal Code [žiūrėta 2016 m. kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: <<http://legislationonline.org/documents/section/criminal-codes>> 283a straipsnis

reikšmės veikos kvalifikavimui neturi, kadangi nėra būtinasis nusikalstamos veikos sudėties požymis.

2.4. Subjektas

BK 209 straipsnyje įtvirtinto nusikaltimo subjektas turi atitikti bendruosius ir specialiuosius požymius. Bendrieji požymiai yra įstatyme (BK 13 straipsnio 1 dalyje) numatytas minimalus amžius baudžiamajai atsakomybei kilti ir pakaltinamumas. Specialusis nagrinėjamo nusikaltimo subjekto požymis – galėjimas valdyti įmonę, buvimas už tai atsakingu. Šis požymis aiškus jau vien pažvelgus į nusikalstamo bankroto sudėtį. Taigi šio nusikaltimo subjektu gali būti tik pakaltinamas, sulaukęs 16 metų amžiaus fizinis asmuo, kuris įstatymo, sutarties ar administracinio akto pagrindu valdė įmonę.⁹⁷

Vertinant, ar asmuo atitinka specialiuosius subjekto požymius, kiekvienu konkrečiu atveju reikia tirti, kokie yra juridinio asmens valdymo organai, jų įgaliojimai. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso⁹⁸ (toliau – ir CK) 2.82 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta bendro pobūdžio norma, pagal kurią kiekvienas juridinis asmuo turi turėti vienasmenį ar kolegialų valdymo organą ir dalyvių susirinkimą, jeigu steigimo dokumentuose ir juridinių asmenų veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose nenumatyta kitokia organų struktūra. To paties straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog juridinių asmenų organų kompetenciją ir funkcijas nustato atitinkamos teisinės formos juridinius asmenis reglamentuojantys įstatymai ir juridinio asmens steigimo dokumentai. Tai reiškia, jog nuo juridinio asmens formos priklauso valdymo organo struktūra, įgaliojimai, reglamentuojami atitinkamuose įstatymuose ir steigimo dokumentuose, o tuo pačiu ir nusikalstamos veikos subjekto požymiai.

Už įmonės veiklos organizavimą, jos tikslų įgyvendinimą pagal steigimo dokumentus ir teisės aktus atsako vienasmenis ar kolegialus valdymo organas. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo⁹⁹ (toliau – ir ABI) 19 straipsnyje yra įtvirtinta, jog akcinė ir uždaroji akcinė bendrovė turi turėti vienasmenį valdymo organą – bendrovės vadovą. Be to, gali būti sudaromas ir kolegialus valdymo organas – valdyba, kurios visi nariai, turintys įgaliojimus priimti sprendimus, susijusius su bendrovės valdymu, gali būti patraukti baudžiamojon atsakomybėn už nusikalstamą

⁹⁷ PRAPIESTIS, J., et. al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99 – 212 straipsniai) (II dalies 1 knyga)*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2009, p. 504

⁹⁸ *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262, su pakeitimais ir papildymais

⁹⁹ *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 123-5574, su pakeitimais ir papildymais

bankrotą. Mažosios bendrijos valdymo organo struktūra gali būti dvejopa: 1) mažosios bendrijos narių susirinkimas; 2) vienasmenis valdymo organas – mažosios bendrijos vadovas.¹⁰⁰ Pirmuoju atveju nusikalstamos veikos subjektais galėtų būti visi mažosios bendrijos susirinkimo nariai, tuo pačiu sudarantys ir valdymo organą, bei galimai būtų sprendžiamas bendrininkavimo klausimas. Tuo tarpu individuali įmonė turi tik vienasmenį valdymo organą – individualios įmonės vadovą, kuris gali būti kartu ir jos savininkas, arba savininkas ir vadovas gali būti atskiri asmenys.¹⁰¹ Tokiu atveju pagal BK 209 straipsnį atsako įmonės vadovas, kuris valdo įmonę, o ne įmonės sąvininkas. Taigi kiekvienu konkrečiu atveju subjekto požymiai priklauso nuo juridinio asmens teisinės formos, tačiau jis bet kuriuo atveju pagal įgaliojimus turi valdyti įmonę bei būti už tai atsakingas.

Tačiau, atkreiptinas dėmesys, kad praktikoje yra atvejų, kai už nusikalstamą bankrotą yra kaltinamas ne tik įmonės direktorius, bet ir akcininkas. Pavyzdžiui, vienoje byloje kaltinamaisiais buvo uždarnosios akcinės bendrovės vadovas ir vienintelis akcininkas, kurie veikdami kartu sąmoningai blogai valdydami įmonę nulėmė jos bankrotą ir padarė didelės turtinės žalos kreditoriams. Vienintelis akcininkas savo sprendimais nurodė direktoriui sudaryti finansiškai nenaudingus sandorius, atitraukęs bendrovės apyvartines lėšas, kurios galėjo būti panaudotos pajamoms gauti, apsunkino atsiskaitymą laiku su kreditoriais, padarė lemiamą įtaką bendrovės mokumui bei sutrukdė siekti pagrindinio bendrovės tikslo – pelno gavimo. Direktorius vykdė akcininko nurodymus, kuo buvo grindžiamas jų veikimas kartu.¹⁰² Kitoje byloje, be viso to, vienintelio akcininko nurodymu nebuvo imtasi priemonių išreikalauti skolas, kurios turėjo reikšmingą įtaką pradelstiems įsiskolinimams susidaryti, iš debitorių, iš kurių vienas buvo ir pats kaltinamasis – akcininkas. Teismas konstatavo, jog būdamas vieninteliu akcininku ir duodamas įmonės direktoriui nurodymus kaip elgtis su bendrovės turtu, padėjo direktoriui sąmoningai blogai valdyti įmonę, kas lėmė įmonės bankrotą. Argumentuodamas vienintelio akcininko, kaip BK 209 straipsnyje įtvirtinto nusikaltimo subjekto, tinkamumą, teismas rėmėsi ABĮ 19 ir 20 straipsniais juos išaiškindamas taip, kad vienintelis akcininkas turėjo visuotinio akcininkų susirinkimo įgaliojimus ir buvo aukščiausias bendrovės valdymo organas. Tai leido padaryti išvadą, kad nė vieno strateginio sprendimo bendrovės valdymo, investavimo, debitorinio ir kreditorinio įsiskolinimų sprendimo klausimais bendrovės direktorius nepriėmė nesuderinęs su

---

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos mažųjų bendrijų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 83-4333, su pakeitimais ir papildymais, 12 straipsnis

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 112-4991, su pakeitimais ir papildymais, 7 straipsnis

¹⁰² Kauno apylinkės teismo 2014 m. spalio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1875-928/2014

vieninteliu akcininku, be jo sutikimo. Savo parodymuose, duotuose tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek pirmosios instancijos teisme, abu kaltinamieji neneigė, kad valdydami įmonę dėl sprendimų tardavosi ir juos tarpusavyje derino. Tokiu būdu įmonės direktorius savo veiksmais tiesiogiai padarė nusikalstamas veikas, o vienintelis akcininkas, duodamas direktoriui nurodymus, šias veikas padaryti padėjo ir buvo nuteistas pagal BK 24 straipsnio 6 dalį ir BK 209 straipsnį kaip padėjėjas.¹⁰³ Nors bylų, kai nuteisiamas įmonės direktorius ir akcininkas kaip bendrininkai, yra vos keletas, pastebėtina, kad akcininkas negalėtų būti nusikaltimo, numatyto BK 209 straipsnyje, vykdytoju, kadangi pagal ABĮ 37 straipsnio 12 dalį ir bendrovės įstatus bendrovės vadovas atsako už bendrovės veiklos organizavimą bei jos tikslų įgyvendinimą, galutinai priima sprendimus, susijusius su įmonės valdymu, pasirašo atitinkamus dokumentus, todėl nusikaltimo vykdytoju turėtų būti tik jis. Tačiau pažymėtina, jog akcininkas gali būti šio nusikaltimo bendrininkas, priklausant nuo vaidmens (pavyzdžiui, kurstytojas, padėjėjas), kadangi specialiuosius subjekto požymius turi atitikti tik nusikalstamos veikos vykdytojas.

Problema gali atsirasti tais atvejais, kai pagal juridinio asmens teisinę formą reglamentuojančius įstatymus ir įmonės steigimo dokumentus yra paskirtas formalus, „statytinis“ vadovas, kuris vykdo kito asmens, kuris oficialiai, teisiškai su pačia įmone ar jos valdymu gali būti niekaip nesusijęs, nurodymus. Tariamasis įmonės direktorius nebūtinai valdo įmonę, galbūt tik pasirašo pateiktus dokumentus. Tai reiškia, kad faktiškai įmonę valdo ne vadovas, o būtent kitas asmuo. Pavyzdžiui, vienoje byloje teismas esant „popieriniam“ įmonės direktoriui, faktiškai įmonę valdant kasininkui išaiškino, kad įmonės kasininkas, nors ir būdamas materialiai atsakingu, negali būti tiesiogiai tapatinamas su įmonės vadovu BK 209 straipsnio prasme, tiesiogiai atsakingu už blogu įmonės valdymu sukeltas neigiamas pasekmes – padarytą turtinę žalą kreditoriams. Todėl laikotarpiu, kuomet kaltinamasis įmonėje nebuvo tiesioginis jos vadovas, o dirbo kasininku, jis negali būti ir šio nusikaltimo subjektas, nes įmonės jis nevaldė. Tokia pozicija buvo grindžiama tuo, kad „popierinis“ direktorius pasirašinėjo bendrovės dokumentus, vykdė kitas jam, kaip vadovui, pavestas funkcijas, todėl būtent jis atitinkamu laikotarpiu, kai buvo oficialus direktorius, laikytinas nusikaltimo subjektu.¹⁰⁴ Tačiau keltinas klausimas, ar tokiu atveju nežiūrima į įstatymą pernelyg formaliai, padedant faktiniam valdytojui išvengti atsakomybės. Autorės nuomone, tokiais atvejais į faktinį vadovą reikėtų žiūrėti kaip į bendrininką, jo vaidmenį vertinant atitinkamai, pavyzdžiui, kaip kurstytojo. Tokiais atvejais galimai sumažėtų faktinių vadovų, kadangi

---

¹⁰³ Kauno apygardos teismo 2011 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-172-60/2011

¹⁰⁴ Panevėžio apygardos teismo 2014 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-67-491/2014

jie negalėtų išvengti baudžiamosios atsakomybės, o tiriant nusikaltimus būtų išvengiama subjekto tinkamumo problematikos.

Tuo tarpu kai kuriose užsienio valstybėse atsakomybė yra numatyta ne tik oficialiam įmonės vadovui, bet ir faktiniam. Paminėtina tai, jog Jungtinės Karalystės Aukštesnysis teismas *Re Hydrodam (Corby) Ltd* byloje pabrėžė, jog tokiais atvejais svarbu įrodyti, kad asmuo atliko tam tikras funkcijas, kurias galėjo atlikti tik tinkamai paskirtas vadovas. Taip pat konstatuota, jog tokiems asmenims ne tik priskiriamos visos valdymo organų nariams priklausančios pareigos, bet ir taikomas valdymo organų narių civilinės atsakomybės standartas.¹⁰⁵ Tokios pačios pozicijos laikomasi taip pat ir JAV, Prancūzijoje, Vokietijoje, Italijoje bei daugelyje kitų pasaulio valstybių.¹⁰⁶ Kalbant konkrečiai apie baudžiamąją atsakomybę, Prancūzijoje pagal baudžiamąjį įstatymą atsako tiek vadovai *de jure*, tiek vadovai *de facto*. Pastebėtina, jog Lenkijoje pagal Civilinį ir Baudžiamąjį kodeksą gali atsakyti ne tik įmonės direktorius, bet ir faktiškai įmonei vadovaujantys asmenys, administracijos valdyba, kas taip pat reiškia, jog atsakomybė gali kilti ir faktiniam vadovui. Tuo tarpu Didžiojoje Britanijoje baudžiamoji atsakomybė gali kilti esamam, buvusiam ar „šešėliniam“ vadovui (angl. *shadow directors*),¹⁰⁷ o Vokietijoje – vadovui, generaliniam direktoriui ir taip pat „šešėliniam“ vadovui.¹⁰⁸ Skirtumas tarp *de facto* ir „šešėlinių“ vadovų yra tas, kad pirmuoju atveju vadovas veikia tarsi jis būtų teisėtas juridinio asmens vadovas, o antruoju tik teikia tam tikras instrukcijas juridinio asmens valdymo organui dėl atitinkamų veiklos klausimų.¹⁰⁹ Taigi, nors minėtose užsienio valstybėse specialiojo nusikaltimo subjekto klausimai sprendžiami analogiškai, kaip ir Lietuvoje,¹¹⁰ bei nusikalstamo bankroto subjektas yra specialus, baudžiamoji atsakomybė gali kilti ne tik oficialiam įmonės vadovui, kas taip pat reiškia,

¹⁰⁵ Jungtinės Karalystės Aukštesniojo teismo sprendimas byloje *Re Hydrodam (Corby) Ltd* (1994) 2 BCLC 180. Prieiga per internetą:

<<http://login.westlaw.co.uk/maf/wluk/app/document?&suppsrguid=i0ad8289e0000015406b1deddc985e8fe&docguid=IEC1247A0E4B711DAB61499BEED25CD3B&hitguid=I670EEFD0E43611DA8FC2A0F0355337E9&rank=21&spos=21&epos=21&td=38&crumb-action=append&context=2&resolvin=true>>

¹⁰⁶ JAKUNTAVIČIŪTĖ, G. *Juridinio asmens valdymo organų narių civilinė atsakomybė*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 54

¹⁰⁷ 2014 m. lapkričio 25 d. Valstybinio audito ataskaita „Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“ Nr. VA-P-20-8-15 [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=3285>>

¹⁰⁸ LADIGES, M. *Criminal liability of directors of a private limited company seated in Germany* [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 21 d.], p. 105. Prieiga per internetą: <http://download.springer.com/static/pdf/396/art%253A10.1007%252Fs10609-012-9189-x.pdf?originUrl=http%3A%2F%2Flink.springer.com%2Farticle%2F10.1007%2Fs10609-012-9189-x&token2=exp=1458595243~acl=%2Fstatic%2Fpdf%2F396%2Fart%25253A10.1007%25252Fs10609-012-9189-x.pdf%3ForiginUrl%3Dhttp%253A%252F%252Flink.springer.com%252Farticle%252F10.1007%252Fs10609-012-9189-x*~hmac=f8e79f66786ebe620050db6833697ec92131145b4eafb76e3a4c41a4e54ee1a5>

¹⁰⁹ JAKUNTAVIČIŪTĖ, G. *Juridinio asmens valdymo organų narių civilinė atsakomybė*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 56-57

¹¹⁰ PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*: vadovėlis. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 195

jog ne taip formaliai, kaip Lietuvoje, žiūrima į baudžiamąjį įstatymą, jame numatytus specialiuosius subjekto požymius.

Pastebėtina tai, jog už nemažą dalį nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų ekonomikai ir verslo tvarkai baudžiamajame įstatyme yra numatyta baudžiamoji atsakomybė ne tik fiziniams, bet ir juridiniams asmenims. Tačiau nusikalstamo bankroto subjektu gali būti tik atitinkamas fizinis asmuo. Tuo tarpu Prancūzijos BK už šį nusikaltimą numato baudžiamąją atsakomybę ne tik fiziniams, bet ir juridiniams asmenims.¹¹¹

Taigi nusikalstamo bankroto subjektu pagal aktualų teisinį reguliavimą gali būti pakaltinamas fizinis asmuo, sulaukęs 16 metų amžiaus, kuris įstatymo, sutarties ar administracinio akto pagrindu valdė įmonę, t.y. buvo oficialus įmonės vadovas. Tuo tarpu akcininkai ir vadovai *de facto* ar „šešėliniai“ vadovai baudžiamojon atsakomybėn galėtų būti traukiami ne kaip vykdytojai, o kaip bendrininkai, priklausant nuo vaidmens. Tačiau, pažymėtina tai, jog juridiniai asmenys pagal BK 209 straipsnį neatsako.

---

¹¹¹ France Penal Code [žiūrėta 2016 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>

3. Nusikalstamo bankroto atskyrimas nuo civilinio delikto

Pažymėtina, kad valstybė turi priedermę nustatyti įvairias teises priemones, užtikrinančias asmenų taip pat ir kreditorių teisėtų interesų (tiek turtinio, tiek neturtinio pobūdžio) apsaugą. Viena tokių priemonių – tai teisinės atsakomybės (kitų teisinio poveikio priemonių) asmenims, padariusiems turtinę žalą kreditoriams, įtvirtinimas. Priklausomai nuo padarytos veikos pavojingumo, asmeniui, savo nesąžiningu elgesiu padariusiam žalą kreditoriams, gali būti taikomos administracinio, civilinio, o už pavojingiausius (šiuurksčiausius) pažeidimus – ir baudžiamojo pobūdžio poveikio priemonės.¹¹² Nagrinėjamu atveju už sąmoningą įmonės bankroto sukėlimą valstybė yra numačiusi dvejopo pobūdžio padarinius: civilinę atsakomybę bankrotą pripažinus tyčiniu, ir baudžiamąją atsakomybę už nusikalstamą bankrotą. Tai reiškia, jog teisinių santykių subjektų elgesys veikiamas skirtingais teisinio reguliavimo metodais, tačiau šių teisės šakų normos reguliuoja tuos pačius ekonominių santykių objektus, t.y. teisinius santykius dėl bankroto.¹¹³ Tačiau, akcentuotina tai, kad kiekvienu atveju nagrinėjant bankroto bylą turi būti aiškinamasi tikrosios bankroto priežastys,¹¹⁴ sprendžiama, ar bankrotą lėmė pagrįsta verslo rizika, ar buvo sąmoningai, nuosekliai bei kryptingai siekiama įmonės nemokumo. Taigi visų pirma derėtų atskirti tyčinį bankrotą nuo natūralaus, pagrįsto nepasiteisinusia verslo rizika, bankroto.

Paminėtina tai, kad nėra verslo be rizikos, todėl baudžiant už kiekvieną rizikingą, nepasiteisinusį verslo sprendimą būtų kriminalizuoti civiliniai teisiniai santykiai, nepagrįstai konstatuojamas civilinis deliktas ir tokiu būdu užkertamas kelias verslo plėtrai, daroma neigiama įtaka ekonomikos augimui. Siekiant apsaugoti verslo plėtrą, būtina užtikrinti rūpestingumo pareigos taikymo apibrėžtumą, todėl užsienio teismų praktikoje,¹¹⁵ laikui bėgant, išsivystė verslo sprendimų priėmimo taisyklė (*business judgement rule*). Pirmoje byloje, kurioje buvo suformuota ši taisyklė, teismas konstatavo, kad bendrovės valdymo organai nėra savaimė atsakingi už jų priimtą verslo sprendimą vien tik todėl, kad vėliau jis pasirodė nesėkmingas. Tai ir apibrėžia verslo sprendimo esmę: priimant verslo sprendimus visada egzistuoja rizika, ir direktorius negali būti vienareikšmiškai atsakingas, jei toks sprendimas nebuvo optimalus, t.y. vadovas nėra

¹¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-181-895/2015

¹¹³ IVOŠKA, G. Nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai atskyrimas nuo panašių nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų. *Teisė*, 2003, Nr. 48, p. 107

¹¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto byloje“. *Teismų praktika*, 2002, Nr. 33

¹¹⁵ Ši taisyklė susiformavo JAV teismų praktikoje, pirmą kartą kaip *ratio decidendi* *Joy v. North* byloje, 692 F.2d 880 (2d Cir. 1982)

atsakingas vien dėl ne visai išmintingo pagal turinį sprendimo, jei yra patenkinti verslo sprendimų priėmimo taisyklės reikalavimai.¹¹⁶ Pagal savo funkciją ši taisyklė numato reikalavimus, kurių laikantis asmuo gali būti apsaugotas nuo atsakomybės rūpestingumo reikalavimo atžvilgiu, kadangi tokiu atveju preziumuojamas asmens sąžiningumas.¹¹⁷ Kaip procesinės teisės dalis, verslo sprendimų priėmimo taisyklė reikalauja laikytis tam tikrų standartų verslo sprendimų priėmimo procese, pavyzdžiui, priimant verslo sprendimą remtis informacija, kurios patikimumu nėra pagrindo abejoti, t.y. teismas tikrina, ar buvo patenkinti procesiniai rūpestingumo pareigos reikalavimai. Kaip materialinės teisės dalis, ši taisyklė leidžia teismui peržiūrėti verslo sprendimo turinį (esmę). Jei jis akivaizdžiai prieštarauja bendrovės naudai ar interesams, tuomet peržiūrimo sprendimo turiniui (esmei) taikomas didžiai aplaidaus asmens elgesio standartas,¹¹⁸ kas reiškia pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai valdant įmonę pažeidimą.

Nacionalinės teisės aktuose verslo sprendimų taisyklė nėra apibrėžta, tačiau, pažymėtina tai, kad plėtodamas tyčinio bankroto nustatymo teisės aiškinimo taisykles kasacinis teismas, vertindamas įmonės vadovo veiklą, remiasi užsienio valstybių teisėje suformuota minėta verslo sprendimo taisykle. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad teismai revizuoja valdybos narių (vadovo) sprendimus tik tais atvejais, jei esama akivaizdžių stropumo (rūpestingumo) ar lojalumo trūkumų.¹¹⁹ Tai reiškia, jog sąžiningų vadovų priimti sprendimai neturėtų būti peržiūrimi. Taigi verslo sprendimų priėmimo taisyklė užtikrina jos reikalavimų besilaikančio vadovo teisinį saugumą, padeda vertinti asmens veiksmus bei sprendimus sąžiningumo aspektu sprendžiant jo atsakomybės klausimą. Be to, ši taisyklė yra itin svarbi atskiriant tyčinį bankrotą nuo nepasiteisinusios verslo rizikos, suformuojanti ribą tarp civilinio delikto ir normalių civilinių teisinių santykių bei padedanti išvengti neigiamų pasekmių sąžiningo bankroto atveju.

Atidžiau nagrinėjant patį bankroto procesą, pastebimi tam tikri sąžiningo ir nesąžiningo bankroto skirtumai. Atkreiptinas dėmesys, kad bankroto atveju įmonėje susikaupus skoloms, kreditoriai dažniausiai yra tipiniai – „Sodra“, bankai, darbuotojai, verslo partneriai, o pačioje įmonėje lieka tam tikro turto. Tuo tarpu nesąžiningo bankroto atveju turtas pradedamas naudoti itin aktyviai, dažniausiai perleidžiamas kitiems

---

¹¹⁶ JAV apeliacinio teismo byla *Joy v. North*, 692 F.2d 880 (2d Cir. 1982). Prieiga per internetą: <<https://casetext.com/case/joy-v-north>>

¹¹⁷ ČERKA, P. Ar vakarų valstybių teisėje valdymo organams nustatyti rūpestingumo pareigos (duty of care) principai ir standartai taikytini Lietuvos bendrovių teisei? *International Journal of Baltic Law*. 2002, 10(1), p. 67

¹¹⁸ *Ibidem*, p. 68

¹¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 3 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-648/2014

asmenims, išnuomojamas, parduodamas ar iššvaistomas. Bankrotas yra teštinis procesas – įmonė merdėja, susirašinėja su kreditoriais ir pan. Nesąžiningo bankroto atveju viskas vyksta labai greitai – tuomet įmonė netgi neturėdama priteistų iš kitų įmonių reikalavimų staiga kreipiasi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Paprastai bankroto bylą inicijuoja pats kreditorius, o nesąžiningo bankroto atveju pagrindinis iniciatorius būna pati įmonė, vadovas ar akcininkai.¹²⁰ Manytina, kad tai paprastai daroma siekiant kuo greičiau pripažinti įmonę bankrutavusia ir išvengti galimos atsakomybės. 2015 m. duomenimis, aktyviausi inicijuojant įmonių bankrotus buvo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba ir Valstybinė mokesčių inspekcija, nemažą dalį bankroto procesų inicijavo kiti įmonės kreditoriai, ir tik dalis iniciatorių buvo įmonių vadovai, savininkai.¹²¹ Tai reiškia, kad bankroto bylos iniciatorius šiuo metu skiriant sąžiningą bankrotą nuo nesąžiningo, didelės reikšmės neturi ir negali būti skiriamuoju požymiu. Taigi galima daryti išvadą, kad sąžiningas bankrotas nuo nesąžiningo atskiriamas pagal likusį turtą, jo panaudojimo būdus ir laiką, bankroto proceso trukmę.

Nagrinėjant nesąžiningo bankroto rūšis, tyčinį ir nusikalstamą bankrotą, pirmiausia tikslinga atskleisti tyčinio bankroto požymius. Tyčinio bankroto, kaip civilinės teisės instituto, požymiai ilgą laiką buvo formuojami teismų praktikoje. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pateikė pavyzdines aplinkybes, iš kurių galima spręsti apie tyčinį bankrotą: įmonės vadovai akivaizdžiai blogai organizavo įmonės darbą ar apskritai jo neorganizavo; buvo sudaromi nuostolingi įmonei sandoriai, žinant, kad įmonė negalės jų įvykdyti; akivaizdžiai gresiant bankrotui buvo paslėptas, iššvaistytas, perleistas kitiems asmenims turtas, kuris galėjo būti pateiktas skoloms padengti.¹²² Nuo 2013 m. balandžio 18 d. priimtų ĮBĮ pataisų tyčinio bankroto požymiai, suformuoti nuoseklioje teismų praktikoje, yra perkelti į įstatyminių lygmenį ir yra konkrečiai nurodyti ĮBĮ 20 straipsnyje. Konstatuojant tyčinį bankrotą, reikia nustatyti bent vieną iš požymių, lėmusių įmonės bankrotą, kurie susiję, visų pirma, su valdymo organų pareigų nevykdymu ar netinkamu vykdymu; ekonomiškai nenaudingų įmonei sandorių sudarymu ar sprendimų priėmimu; turto pardavimu mažesnėmis nei rinkos kainomis glaudžiai su įmone ar ją valdančiais asmenimis giminystės ryšiais susijusiems asmenims ar neatlygintiniu turto perleidimu arba atsiskaitymo už turtą atidėjimu ekonomiškai nenaudingam laikotarpiui, ar su įmone

---

¹²⁰ ŠAKINIENĖ, A. *Komercinė teisė*. Klaipėda: Socialinių mokslų kolegija, 2011, p. 87

¹²¹ Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnyba prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bei fizinių asmenų bankroto procesų eigos 2015 m. sausio–gruodžio mėn. apžvalga, 2015 m. [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bankrotodep.lt/veiklos-sritys/nemokumas-2/duomenys-ir-analize>>

¹²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto byloje“. *Teismų praktika*, 2002, Nr. 33

atsiskaitymu veiklos nevykdančių įmonių ir (arba) įmonių, nepateikusių juridinių asmenų registrai finansinės atskaitomybės ataskaitų, akcijomis; įmonės veiklos organizavimu tokiu būdu, kad būtų apsunkintas atsiskaitymas su kreditoriais; netinkamu ir (ar) apgaulingu apskaitos tvarkymu, kai dėl to negalima visiškai ar iš dalies nustatyti įmonės veiklos, jos turto, nuosavo kapitalo ar įsipareigojimų dydžio ar struktūros ir (arba) mokesčių vengimu. Nagrinėjant tyčinių bankrotų priežastis, matyti, kad dažniausiai įmonių vadovai ir savininkai kaltinami dėl sandorių, kurie buvo sudarinėjami sąmoningai didinant nuostolius ir įsiskolinimus tam, kad įmonė negalėtų atsiskaityti su savo kreditoriais: nuostolingai parduodant arba neatlygintinai perduodant įmonės turtą; suteikiant beprocentes paskolas, kai įmonė pati skolinga bankams ir neatsiskaito su kreditoriais; panaudojant įmonės lėšas be pagrįstų apskaitos dokumentų; įsteigiant dukterinę įmonę, kuriai perduotas turtas, bankrutuojančiai įmonei paliekant skolas.¹²³ Taigi atrodytų, jog tyčinio bankroto ir nusikalstamo bankroto objektyviosios pusės požymiai, pasireiškimo formos sutampa.

Be minėtų požymių, ĮBĮ 20 straipsnyje taip pat yra įtvirtintos dvi tyčinio bankroto prezumpcijos: „fenikso sindromas“, kai veikla ir turtas buvo perkelti į kitą įmonę, įmonę reorganizavus arba įmonės dalį atskyrus, kai veiklą vykdo ir finansinius įsipareigojimus prisiima turto nevaldanti įmonė, kita veikianti ar naujai įsteigta įmonė perėmė įmonės nebaigtas vykdyti sutartis ir (arba) reikalavimo teises ir į šią įmonę perėjo dirbti darbuotojai ir (arba) vadovai ir (arba) su jais susiję asmenys; atsiskaitymo tvarkos pažeidimas iki bankroto bylos iškėlimo, kai nebuvo privalomai inicijuojama bankroto byla, 3 mėnesius nemokant su darbo santykiais susijusių išmokų. Pastebėtina, kad antroji prezumpcija nėra tiesiogiai susijusi su nusikalstamu bankrotu, tačiau įmonės veiklos ir turto perkėlimas, vadinamas „fenikso sindromas“, laikomas vienu iš požymių, suteikiančių pagrindą manyti, kad įmonės bankrotas buvo nusikalstamas. Be to, atkreiptinas dėmesys, kad tiek civilinėse,¹²⁴ tiek baudžiamosiose bylose¹²⁵ paprastai „feniksas“ padaromas kartu su kitais neteisėtais veiksmais – netinkamu buhalterinės apskaitos tvarkymu, nuostolingų sandorių sudarymu, turto perleidimu, paskolų suteikimu su įmone susijusiems asmenims ir kt., todėl tai negalėtų būti laikoma vienareikšmišku atskyrimo kriterijumi.

¹²³ Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos Ūkio ministerija Vidaus ministerija, „Tyčinių bankrotų Lietuvoje apžvalga“, 2011 m. [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bankrotodep.lt/veiklos-sritys/nemokumas-2/moni-bankrotas/tycinis-bankrotas/#bankrotu>>

¹²⁴ Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. sausio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E2-82-241/2016

¹²⁵ Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-358/2014

Analizuojant šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą, manytina, jog esminiai formalūs tyčinio ir nusikalstamo bankroto atskyrimo kriterijai yra kreditoriams padarytos turtinės žalos dydis bei nukentėjusių kreditorių skaičius. Nusikalstamo bankroto atveju BK 209 straipsnio dispozicijoje yra numatytas būtinasis padarinys – padaryta didelė turtinė žala kreditoriams, kuri turi viršyti 150 MGL dydžio sumą. Tyčinis bankrotas yra mažiau pavojinga veika, todėl įstatyme apskritai nėra numatytas turtinės žalos kriterijus. Didelės turtinės žalos kreditoriams kriterijų, skiriančių civilinį deliktą nuo nusikalstamo bankroto, yra pažymėjęs ir A. Abramavičius.¹²⁶ Tai reiškia, kad žalai nepasiekus 150 MGL dydžio ribos, veika negali būti laikoma nusikaltimu, tačiau gali būti taikoma civilinė atsakomybė konstatavus tyčinį bankrotą. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad 150 MGL¹²⁷ sudaro 5 700 Eur, kas reiškia, jog su didele žala yra susiję praktiškai visi įmonių bankroto atvejai. Taigi šiuo metu 150 MGL dydis dėl absoliutaus sumos dydžio vargu ar gali būti laikomas tinkamu civilinio delikto ir nusikaltimo (BK 209 straipsnis – nusikalstamo bankroto) atskyrimo kriterijumi, dėl ko, manytina, įstatyme turėtų būti numatyta didesnė nei 150 MGL dydžio suma, sudaranti didelę turtinę žalą. Pavyzdžiui, 500 MGL suma galėtų būti laikoma didelės turtinės žalos dydžiu, pagal kurį būtų galima atskirti tyčinį bankrotą nuo nusikalstamo. Be to, paminėtina tai, kad nusikalstamo bankroto atveju, remiantis ankstesne teismų praktikos bei doktrinos analize, gramatiniu BK 209 straipsnio aiškinimu, didelė turtinė žala turi būti padaroma bent dviems kreditoriams, todėl manytina, jog turtinę žalą patyrus tik vienam kreditoriui, galima tik civilinė atsakomybė. Taigi nusikalstamo ir tyčinio bankroto atribojimo formalūs kriterijai pagal įstatyminių reguliavimą teoriškai yra padarytos kreditoriams turtinės žalos dydis ir nukentėjusių kreditorių skaičius, nors praktiškai baudžiamajame įstatyme numatyta didelė žala šiuo metu jau nebeaktuali, kadangi iš esmės visų įmonių bankrotų atvejais patiriama didesnė nei 150 MGL dydžio žala. Tai reiškia, kad šie atskyrimo kriterijai yra nepakankami, dėl ko reikia vadovautis bendraisiais teisės principais bei papildomais požymiais, tokiais kaip veikos pavojingumas ir kt.

Pirmiausia akcentuotinas veikos pavojingumas, kaip atskyrimo požymis, ir baudžiamosios teisės, kaip *ultima ratio* pobūdis. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog siekiant užkirsti kelią neteisėtoms veikoms ne

---

¹²⁶ ABRAMAVIČIUS, A. Kai kurie baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus ūkininkavimo (verslo) tvarkai klausimai pagal naująjį Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą. *Teisė*, 2003, Nr. 48, p. 11

¹²⁷ Pastaba: MGL – minimalus gyvenimo lygis, yra BK reliktas, nes ši sąvoka kituose teisės aktuose nebenaudojama. Vietoje MGL yra vartojama BSI – bazinės socialinės išmokos sąvoka. Būtent BSI dydis turėtų būti laikomas atitikmeniu MGL. BSI šiuo metu yra 38 Eur. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. rugsėjo 10 d. nutarimas Nr. 924 Dėl bazinės socialinės išmokos dydžio patvirtinimo. *Teisės aktų registras*. 2014, Nr. 12298

visuomet yra tikslinga tokią veiką pripažinti nusikaltimu, taikyti pačią griežčiausią priemonę – kriminalinę bausmę. Todėl kiekvieną kartą, kai reikia spręsti, pripažinti veiką nusikaltimu ar kitokiu teisės pažeidimu, labai svarbu įvertinti, kokių rezultatų galima pasiekti kitomis, nesusijusiomis su kriminalinių bausmių taikymu, priemonėmis (administracinėmis, drausminėmis, civilinėmis sankcijomis ar visuomenės poveikio priemonėmis ir pan.).¹²⁸ Taigi baudžiamoji teisė, kuri už draudimo pažeidimą nustato griežčiausią atsakomybę, turi būti orientuota tik į tokį elgesį, kurio pavojingumas asmens, visuomenės ar valstybės egzistencijai nekelia jokių abejonių, taikoma kaip *ultima ratio* priemonė.¹²⁹ Tai taip pat reiškia, jog nesąžiningo bankroto bylos pirmiausia turėtų būti orientuotos į tyčinio bankroto požymių nustatymą, ir tik kraštutiniu atveju turi būti pradedamas baudžiamasis persekiojimas.

Orientavimąsi pirmiausia į civilinės teisės teikiamų gynybos būdų ir priemonių taikymą pagrindžia ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimas, kad tiek baudžiamosios teisės paskirtis, tiek ir bendrieji teisės principai, įtvirtinti demokratinių teisinių valstybių jurisprudencijoje, suponuoja tai, kad negalimas tokios teisinės praktikos formavimas, kai sprendžiant civilinius ginčus taikomos baudžiamosios teisės normos ir asmens elgesys esant išimtinai civiliniams teisiniams santykiams vertinamas kaip atitinkamos nusikalstamos veikos padarymas.¹³⁰ BK 209 straipsnyje įtvirtinta norma negali būti taikoma automatiškai dėl kiekvieno fakto, kai blogai valdant įmonę ji privedama prie bankroto ir padaroma turtinė žala kreditoriams, nes šiuo atveju kreditorių teisėtų interesų užtikrinimas esant įmonės bankrotui pirmiausia yra ne baudžiamosios teisės, bet civilinės teisės normų uždavinys.¹³¹ Tai reiškia, kad civilinė atsakomybė paprastai atsiranda pažeidus privatų interesą, o baudžiamoji atsakomybė – tik už įstatymo numatytas veikas, kurios yra socialiai pavojingos visai visuomenei.¹³² Taip pat aptinkama nuomonė, jog visiems teisės pažeidimams būdingas pavojingumo požymis, o atibojant nusikaltimus nuo kitų teisės pažeidimų, šiuo atveju – nuo civilinio delikto, reikia remtis pavojingumo laipsniu: nusikaltimams būdingas didesnis pavojingumo laipsnis, negu kitiems teisės pažeidimams. Tai reiškia, jog tam tikra veika turėtų tapti nusikalstama tik nuo tam tikro pavojingumo laipsnio ar pobūdžio, o iki to lygio ji turi būti laikoma tik

¹²⁸ Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d., 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimai

¹²⁹ ŠVEDAS, G. Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika. *Teisė*, Nr. 82, 2012, p. 16

¹³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-409/2011, 2K-P-267/2011, 2K-36/2012, 2K-69/2014

¹³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-181-895/2015

¹³² FEDOSIUK, O. Baudžiamosios ir civilinės atsakomybės takoskyra turtinių prievolių išvengimo bylose. *Jurisprudencija*, 7 (85), 2006, p. 70

civilinės teisės pažeidimu.¹³³ Kaip jau minėta, nusikalstamu bankrotu daroma žala yra susijusi ne tik su kreditorių turtinių interesų pažeidimu, tačiau ir neigiamu poveikiu kitiems ūkio subjektams bei ekonominei sistemai ir verslo tvarkai, kuo ir pasireiškia šio nusikaltimo pavojingumas. Taigi padaryta veika, kad ji būtų laikoma nusikalstama, ne tik turi formaliai atitikti BK 209 straipsnyje įtvirtinto nusikaltimo sudėtį, bet ir būti pavojinga. Turi būti įvertinta, ar padarytos veikos pavojingumas yra pakankamas, kad ji būtų pripažinta nusikalstama veika, ar ji pagal savo pavojingumą laikytina mažiau pavojingu teisės pažeidimu. Taigi vienas iš civilinio delikto ir nusikalstamo bankroto atskyrimo kriterijų yra veikos pavojingumas, tačiau vien remiantis šiuo kriterijumi negalima nubrėžti aiškios atskyrimo ribos tarp civilinio delikto ir minėto nusikaltimo.

Kitas nusikalstamo bankroto ir civilinio delikto atskyrimo požymis – įrodinėjimo tvarka. Pažymėtina tai, jog iš teisinio reglamentavimo ir suformuotos teismų praktikos matyti, kad sprendžiant klausimą dėl bankroto pripažinimo tyčiniu, teismas nėra saistomas nustatytų tyčinio bankroto požymių, ir tam, kad pripažintų, jog įmonės nemokumas yra nulemtas sąmoningai, nebūtinai privalo nustatyti vieną iš aukščiau minėtų požymių, bei neprivalo konkrečiai įvardinti, kuris iš įmonės vadovybės veiksmų ar kuris konkretus sandoris lėmė įmonės nemokumą, kadangi yra vertinami ne konkretūs įmonės valdymo organų veiksmai, o aplinkybių visuma.¹³⁴ Tuo tarpu bylą nagrinėjant baudžiamojo proceso tvarka dėl nusikalstamo bankroto, turi būti nustatyti konkretūs įmonės vadovo nusikalstami veiksmai, nulėmę bankrotą. Taigi nusikalstamo ir tyčinio bankroto atskyrimas galimas ir per įrodinėjimo tvarką, pareigą.

Atkreiptinas dėmesys, kad kreiptis dėl bankroto pripažinimo tyčiniu ar dėl baudžiamojo persekiojimo pradėjimo už nusikalstamą bankrotą teisę turi skirtingi subjektai. Teisę kreiptis į teismą dėl tyčinio bankroto nustatymo turi kreditoriai, kurių reikalavimus patvirtino teismas, įmonės bankroto administratorius ir bankroto bylą nagrinėjantis teismas *ex officio*, turėdamas tam pagrindą.¹³⁵ Tuo tarpu kreiptis į ikiteisminio tyrimo įstaigą dėl nusikalstamo bankroto gali bet kuris asmuo (pavyzdžiui, bankrutuojančios įmonės akcininkas), turintis atitinkamų duomenų apie padarytą

---

¹³³ PRANKA, D. *Nusikalstamos veikos ir civilinės teisės pažeidimo atribojimo koncepcija Lietuvos baudžiamojoje teisėje*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 26, 33

¹³⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. sausio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-230-302/2016

¹³⁵ NORKUS, R. *Bankroto teisė. Antroji knyga: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2011, p. 272

nusikalstamą veiką.¹³⁶ Taigi inicijuoti baudžiamąjį persekiojimą dėl nusikalstamo bankroto gali daug platesnis, neapibrėžtas subjektų ratas.

Teismui pripažinus bankrotą tyčiniu ar nuteisus asmenį už nusikalstamą bankrotą, skiriasi galimos teisinės pasekmės. Jeigu įmonės bankroto byla nagrinėjantis teismas pripažįsta bankrotą tyčiniu, administratorius privalo patikrinti įmonės sandorius, sudarytus per 5 metų laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo, ir pareikšti ieškinius teisme pagal įmonės buveinės vietą dėl sandorių, priešingų įmonės veiklos tikslams ir (arba) galėjusių turėti įtakos tam, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais, pripažinimo negaliojančiais. (ĮBĮ 20 straipsnio 5 dalis). Šiuo procesu per sandorių ginčijimą siekiama gražinti bankrutuojančiai įmonei turtą, iš kurio vėliau būtų tenkinami kreditorių reikalavimai. Keliančioje diskusijų vienoje byloje yra pažymėta, jog sandorių patikrinimas per ilgesnį laikotarpį (ir jų užginčijimas) yra vienintelė įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu pasekmė, taigi ir vienintelis skirtumas nuo netyčinio bankroto.¹³⁷ Su tokiu teismo išaiškinimu negalima sutikti, kadangi nors ĮBĮ subsidiarios juridinio asmens dalyvio atsakomybės nereglamentuoja, CK 2.50 straipsnio 3 dalyje yra nustatyta, kad tais atvejais, kai juridinis asmuo negali įvykdyti prievolės dėl juridinio asmens dalyvio nesąžiningų veiksmų, juridinio asmens dalyvis atsako pagal juridinio asmens prievolę savo turtu subsidiariai. Kadangi tyčinis bankrotas paprastai tiesiogiai susijęs su nesąžiningais juridinio asmens vadovo ir (arba) dalyvio veiksmais, tai dėl tyčinio bankroto taip pat gali kilti juridinio asmens dalyvio atsakomybė pagal šią nuostatą.¹³⁸ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas subsidiarios juridinio asmens dalyvio atsakomybės bylą, kai bendrovei buvo pripažintas tyčinis bankrotas, yra suformulavęs taisyklę, kai juridinio asmens dalyvio – vienasmenio ar kolegialaus valdymo organo – veiksmai nuosprendžiu pripažinti nusikalstamais ir lėmusiais įmonės negalėjimą įvykdyti prisiimtus įsipareigojimus, tai šie juridinio asmens valdymo organo nariai atsako tretiesiems asmenims pagal juridinio asmens prievoles savo turtu.¹³⁹ Tai reiškia, kad tyčinio bankroto atveju, teisę reikšti ieškinius dėl sandorių nugynčijimo turi bankroto administratorius, o kai įmonėje nėra pakankamai turto kreditorių reikalavimams patenkinti, kreditoriai turi teisę kreiptis su ieškiniu į teismą dėl patirtos žalos priteisimo iš atsakingų asmenų. Taigi sandorių patikrinimas ir užginčijimas nėra vienintelė įmonės

¹³⁶ GUTAUSKAS, A. Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas ir įrodinėjimas. Iš *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai*: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2014, p. 145

¹³⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-735/2009

¹³⁸ NORKUS, R. *Bankroto teisė. Antroji knyga*: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2011, p. 281

¹³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-266/2006

bankroto pripažinimo tyčiniu pasekmė, o galima ir juridinio asmens nesąžiningo dalyvio subsidiari atsakomybė.

Tuo tarpu nustačius nusikalstamo bankroto objektyviuosius bei subjektyviuosius požymius, subjektui kyla baudžiamoji atsakomybė. Pagal BK 209 straipsnį, jam gali būti taikoma iki 3 metų laisvės atėmimo bausmė. Kreditorių teisės šiuo atveju gali būti ginamos reiškiant civilinį ieškinį baudžiamojoje byloje (BPK 109 straipsnis) arba ieškinį reiškiant Civilinio proceso kodekso¹⁴⁰ (toliau – ir CPK) numatyta tvarka. Bet kuriuo atveju nesąžiningas skolininkas turės atlyginti kreditorių patirtą turtinę žalą, tačiau nusikalstamo bankroto atveju, jam dar gali būti taikoma ir laisvės atėmimo bausmė. Akcentuotina tai, jog civilinei atsakomybei būdingas kompensacinis pobūdis, jos tikslas – atkurti pažeistas teises, o baudžiamąja atsakomybe pirmiausia siekiama nubausti kaltą asmenį, pataisyti jį ir užkirsti kelią naujoms nusikalstamosioms veikoms.

Be to, pažymėtina, kad ĮBĮ 20 straipsnio 6 dalyje nustatyta, jog teismas ne vėliau kaip kitą darbo dieną nuo nutarties pripažinti bankrotą tyčiniu įsiteisėjimo dienos šios nutarties kopiją pateikia prokurorui dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo. Minėta norma tarsi konkretizuoja CPK 300 straipsnio 1 dalį, kurioje nustatyta, kad bet kurioje civilinio proceso stadijoje paaiškėjus, kad byloje dalyvaujančio asmens arba kito asmens veiksmai ar neveikimas turi nusikalstamos veikos požymių, teismas apie tai praneša prokurorui. Remiantis logine šių teisės normų analize, manytina, kad tyčinio bankroto požymių konstatavimas laikytinas prielaida ikiteisminio tyrimo pradėjimui. Tačiau, akcentuotina tai, kad įmonės bankroto pripažinimas ar nepripažinimas tyčiniu civilinio proceso tvarka nelemia asmens baudžiamosios atsakomybės.¹⁴¹ Nusikalstamos veikos yra tiriamos ir nagrinėjamos BPK nustatyta tvarka. Civilinės teisenos tvarka nėra nustatomi nusikalstamos veikos požymiai ir nesprendžiamas baudžiamosios atsakomybės klausimas.¹⁴² Teismų praktikoje taip pat akcentuojama, kad pripažinus bankrotą tyčiniu, ikiteisminio tyrimo institucijos, kurioms teismas adresavo nutarties nuorašą, o taip pat administratorius, pareikšdamas ĮBĮ 20 straipsnyje nurodytus ieškinus, nėra ribojami teismo nutartyje nustatytomis aplinkybėmis, nes remiamasi ikiteisminio tyrimo metu bei sandorių patikrinimo metu nustatytomis faktinėmis aplinkybėmis bei įstatymu.¹⁴³ Tai reiškia, jog bankroto bylą nagrinėjančio teismo išvados nesaisto ikiteisminio tyrimo institucijos, ir kiekvienu atveju, gavus teismo nutartį, kuria bankrotas pripažintas tyčiniu,

¹⁴⁰ *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 36-1340

¹⁴¹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-735/2009

¹⁴² NORKUS, R. *Bankroto teisė. Antroji knyga: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2011, p. 281

¹⁴³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-372/2010

yra sprendžiama, ar tikslinga pradėti ikiteisminį tyrimą. Tokia praktika vertintina teigiamai, kadangi nutarties, kuria bankrotas pripažintas tyčiniu, perdavimas prokurorui yra pagrindinis būdas ikiteisminio tyrimo įstaigoms sužinoti apie nesąžiningą bankrotą bei galimai padarytą nusikalstamą veiką.

Pastebėtina, kad neretai nuosprendžiai, kuriais kaltininkai nuteisti pagal BK 209 straipsnį už nusikalstamą bankrotą, ginčijami remiantis tuo, kad nagrinėjant bankroto bylą civilinio proceso tvarka, nebuvo nustatyti tyčinio bankroto požymiai. Tačiau teismai tokio pobūdžio argumentus atmeta remdamiesi išaiškinimu, jog tyčinis bankrotas civilinės teisės, o nusikalstamas bankrotas – baudžiamosios teisės kategorija. Tai reiškia, jog ši aplinkybė, kad civiline tvarka bankroto bylą nagrinėjęs teismas nenustato tyčinio bankroto požymių, neužkerta kelio vėliau bylą nagrinėti baudžiamojo proceso tvarka ir pripažinti, jog bankrotas buvo nusikalstamas. Be to, atkreiptinas dėmesys, kad bankroto procesas civilinėje teisėje ne visais atvejais sudaro galimybes nustatyti visas teisingai šiam klausimui išspręsti bylos aplinkybes, kai tokias galimybes turi teismas, nagrinėjantis bylą baudžiamojo proceso tvarka.¹⁴⁴ Taigi darytina išvada, jog asmens kaltė dėl padaryto nusikaltimo, kaip baudžiamojoje byloje įrodinėjimo dalykas, negali būti tapatinama su tyčiniu bankrotu. Asmuo gali būti nuteistas pagal BK 209 straipsnį nepaisant to, jog bankrotas nebuvo pripažintas tyčiniu civilinio proceso tvarka. Tai taip pat reiškia, jog teismų praktikoje tyčinio bankroto sąvoka nėra siejama su nusikalstamo bankroto sudėtimi.

Kaip problema šiuo atveju pateikiama tai, kad ĮBĮ sąvoka „tyčinis bankrotas – įmonės privedimas prie bankroto tyčia“ gali būti traktuojama kaip patikslinanti pagrindus, kuriais remiantis galėtų būti nustatomi kalti asmenys (patraukiami baudžiamojon atsakomybėn), nes ši sąvoka nėra tiesiogiai susieta su BK įtvirtinta nusikalstamų veikų (nusikalstamo bankroto ir skolininko nesąžiningumo) sudėtimi. Kaip problemos sprendimas yra siūloma susieti ĮBĮ tyčinio bankroto sąvoką su BK nusikalstamo bankroto ir skolininko nesąžiningumo nusikalstamų veikų sudėtimimis.¹⁴⁵ Manytina, jog siūlymo idėja nebloga, kadangi tokiu atveju teisinis reguliavimas būtų sistemiškesnis, tačiau susiejant šias sąvokas reikėtų įtvirtinti aiškius civilinio delikto ir nusikalstamos veikos atskyrimo kriterijus.

---

¹⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-358/2014

¹⁴⁵ Priemonių, įgalinančių geriau nustatyti su įmonių bankrotu susijusias nusikalstamas veikas, planas. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 13 d. pasitarimo sprendimo (protokolo Nr. 66, 11 klausimas) priedas [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <www.bankrotodep.lt/Doc/priemoniu_planas.doc>

Taigi pagal įstatyminį reguliavimą esami formalūs civilinio delikto ir nusikalstamo bankroto atskyrimo kriterijai, t.y. didelė turtinė žala ir nukentėjusių kreditorių skaičius, yra nepakankami, dėl ko turi būti atsižvelgiama ir į kitus kriterijus, visų pirma, į veikos pavojingumą. Lyginant tyčinį ir nusikalstamą bankrotą atkreiptinas dėmesys į tokius skirtumus, kaip įrodinėjimo tvarkos specifika, subjektai, turintys teisę inicijuoti bankroto pripažinimo tyčiniu byla ir ikiteisminį tyrimą dėl nusikalstamo bankroto, galimus teisinius padarinius bei atsakomybės tikslus.

4. Nusikalstamo bankroto atskyrimas nuo kitų nusikalstamų veikų

BK numatyta ne viena nusikalstama veika, susijusi su įmonės nemokumu ar bankrotu, kuriomis pažeidžiami kreditorių interesai, o tiksliau, suvaržomos jų teisės bankrutuojant įmonei pretenduoti į atitinkamą įmonės turto dalį, tokiu būdu kreditoriams padarant turtinę žalą.¹⁴⁶ Su bankrotu visų pirma siejama nusikalstama veika, įtvirtinta BK 208 straipsnio 1 dalyje, t.y. veiksmai, kai dėl savo sunkios ekonominės padėties ar nemokumo, kada akivaizdžiai grėsė bankrotas, neturėdamas galimybės patenkinti visų kreditorių reikalavimų, kaltininkas patenkina tik vieno ar keleto iš jų reikalavimus arba užtikrina vieno ar kelių kreditorių reikalavimus, kitaip vadinama favoritizmu vieno ar kelių kreditorių atžvilgiu. Taip pat paminėtina kvalifikuota skolininko nesąžiningumo sudėtis, įtvirtinta BK 208 straipsnio 2 dalyje, t.y. veiksmai, kai dėl savo sunkios ekonominės padėties ar nemokumo, kada akivaizdžiai grėsė bankrotas, kaltininkas paslepia, iššvaisto, perleidžia, perveda į užsienį ar nepateisinamai pigiai parduoda turtą, kuris galėjo būti pateiktas skoloms padengti. Tuo tarpu BK 209 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už sąmoningai blogą įmonės valdymą, kuris nulemia įmonės bankrotą ir tokiu būdu padaroma didelė turtinė žala kreditoriams. Taigi, objektyviai nusikalstamas bankrotas ir skolininko nesąžiningumas gali pasireikšti panašiais veiksmais, nukreiptais į įmonės turto bei kreditorių galimybės atgauti skolas mažinimą, tačiau skolininko nesąžiningumas gali pasireikšti tik aktyviais veiksmais, o sąmoningai blogas įmonės valdymas – ir neveikimu.

Atskiriant skolininko nesąžiningumą nuo nusikalstamo bankroto, pirmiausia pažymėtina tai, kad skiriasi šių nusikalstamų veikų įmonės būseną realizuojant objektyviosios pusės požymius. Skolininko nesąžiningumo atveju, vien iš BK 208 straipsnio 1 dalies dispozicijos aišku, jog įmonė jau yra sunkios ekonominės padėties, nemoki, jai gresia bankrotas, ir tuo metu kaltininkas patenkina vieno ar keleto iš kreditorių reikalavimus ar atlieka kitas straipsnio dispozicijoje numatytas veikas. Šis nusikaltimas gali būti padaromas tik esant bent vienai iš šių aplinkybių: a) sunki kaltininko įmonės ekonominė padėtis, kai akivaizdžiai gresia bankrotas ir kaltininko įmonė neturi galimybės patenkinti visų kreditorių reikalavimų; b) kaltininko įmonės nemokumas, kai akivaizdžiai gresia bankrotas ir kaltininko įmonė neturi galimybės patenkinti visų kreditorių reikalavimų.¹⁴⁷ Taigi skolininko nesąžiningumo vienas iš

---

¹⁴⁶ BUKELIENĖ, D. *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir iššvaistymą: (teoriniai ir praktiniai aspektai)*. Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 206

¹⁴⁷ PRAPIESTIS, J., et. al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99 – 212 straipsniai) (II dalies I knyga)*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2009, p. 497

būtinųjų požymių – įmonės buvimas tokios finansinės būklės, kai turima nepakankamai turto kreditorių reikalavimams patenkinti. Nusikalstamo bankroto atveju sąmoningai blogas įmonės valdymas gali pasireikšti įmonei esant geros finansinės būklės, vykdant pakankamai pelningą veiklą bei turint pakankamai turto kreditorių reikalavimams patenkinti.

Be to, pažymėtina, kad BK 209 straipsnyje numatyto nusikaltimo vienas iš būtinųjų veikos požymių – padarinių – yra įmonės bankrotas. S. Bagdonavičius yra nurodęs, jog skolininko nesąžiningumas ir nusikalstamas bankrotas skiriasi tuo, kad nusikalstamo bankroto atveju numatyta atsakomybė už veiksmus, dėl kurių pasekmių įmonė buvo privesta prie bankroto, iškelta bankroto byla teisme ar pradėtas procesas ne teismo tvarka, o atsakomybė už skolininko nesąžiningumą gali kilti ir nesant bankroto proceso.¹⁴⁸ Taigi BK 209 straipsnyje įtvirtintą nusikaltimą nuo skolininko nesąžiningumo galima atskirti pagal vieną iš būtinųjų veikos padarinių – įmonės bankrotą, kas nėra laikoma būtinuoju skolininko nesąžiningumo požymiu.

BK 209 straipsnyje numatyto nusikaltimu įmonės „būklę“ lemia subjektyvūs veiksniai – ekonomine logika nepagrįsti, nepateisinamai rizikingi kaltininko veiksmai verčiantis komercine ar ūkine veikla, kurie tampa tiesiogine įmonės bankroto priežastimi, dėl kurio kreditoriams padaroma didelė turtinė žala.¹⁴⁹ Tai reiškia, kad įmonės vadovo veiksmai sąmoningai blogai valdant įmonę yra priežastiniame ryšyje su dviem veikos padariniais – bankrotu ir didele turtine žala kreditoriams. Tuo tarpu skolininko nesąžiningumo atveju, veikos priežastingumas yra susijęs ne su įmonės bankrotu, o tik su turtinės žalos kreditoriams padarymu.¹⁵⁰ Taigi skiriasi šių nusikaltimų priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių.

Kalbant apie subjekto specialiuosius požymius, BK 208 straipsnyje numatytų nusikaltimų subjektu gali būti asmuo, kuris pagal užimamas pareigas įmonėje turėjo teisę ir galimybę disponuoti įmonės – skolininkės turtu.¹⁵¹ Be to, už šį nusikaltimą yra numatyta baudžiamoji atsakomybė ir juridiniam asmeniui (BK 208 straipsnio 3 dalis). Nusikalstamo bankroto subjektu, kaip jau aptarta šiame darbe, gali būti tik fizinis asmuo, kuris turi suteiktus įgaliojimus valdyti įmonę.

---

¹⁴⁸ BAGDONAVIČIUS, S. *Baudžiamoji teisė: atskirų nusikaltimų ekonomikai ir finansams komentaras*. Vilnius: AB Standartų spaustuvė, 1999, p. 34.

¹⁴⁹ BUKELIENĖ, D. *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir iššvaistymą: (teoriniai ir praktiniai aspektai)*. Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 212

¹⁵⁰ PRAPIESTIS, J., et. al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99 – 212 straipsniai) (II dallies 1 knyga)*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2009, p. 498

¹⁵¹ *Ibidem*, p. 499

Taigi nors skolininko nesąžiningumas ir nusikalstamas bankrotas yra gan panašūs nusikaltimai, susiję su įmonės nemokumu bei bankrotu, juos galima atskirti pagal veikos pasireiškimą (veikimu ar neveikimu), įmonės būseną realizuojant nusikalstamos veikos objektyviosios pusės požymius, nusikalstamos veikos padarinius, kurie yra būtini veikos kvalifikavimui, priežastinį ryšį tarp veikos ir padarinių, subjektus, kurių atžvilgiu galima baudžiamoji atsakomybė.

Pastebėtina tai, kad sąmoningai blogas įmonės valdymas neretai yra susijęs ir su nusikaltimais nuosavybei. Pažymėtina, jog turtiniai santykiai yra iš esmės susiję su fizinių ir juridinių asmenų santykiais dėl valdymo, naudojimo ir disponavimo daiktais.¹⁵² Tuo tarpu ekonominiai santykiai, kalbant apie nusikalstamą bankrotą, yra turtiniai santykiai, susiję su vykdomu verslu. Taigi nors santykių turinys yra santykiškai panašus, skiriasi jų forma.

Kitas atskyrimo požymis galėtų būti nusikalstamos veikos objektas bei dalykas. Pažymėtina, kad turtinių nusikaltimų tiesioginis objektas yra nuosavybė, o tuo tarpu nusikalstamo bankroto – kreditorių turtiniai interesai. Nusikalstamų veikų nuosavybei ir turtiniams interesams dalykas yra svetimas turtas, turtinės teisės, turtiniai savininko interesai. Kalbant apie nusikaltimus ekonomikai ir verslo tvarkai, kuriems priskiriamas ir BK 209 straipsnyje numatytas nusikaltimas, paminėtina, jog jais taip pat pažeidžiami turtiniai interesai, tačiau nusikaltimais nuosavybei tiesiogiai suvaržomos turto valdymo ir naudojimosi juo teisės (turtas pagrobiamas, jis ar nuosavybės teisė į jį užvaldoma apgaule ir pan.), o nusikaltimais ekonomikai ir verslo tvarkai yra pažeidžiami ekonominiai teisiniai santykiai.¹⁵³

Nors motyvai ir tikslai nėra būtinas daugelio nusikalstamų veikų sudėčių požymis, tačiau dažnai būtent pagal jį galima atskirti nusikaltimus nuosavybei nuo nusikaltimo, įtvirtinto BK 209 straipsnyje. Būtent motyvas ir tikslas atskleidžia nusikaltimo prigimtį.¹⁵⁴ Nusikaltimams nuosavybei paprastai būdinga tai, kad kaltininkas veikia iš savanaudiškų paskatų, siekia vien patenkinti savo poreikius. Tuo tarpu nusikalstamo bankroto atveju kaltininkas veikia pirmiausiai kaip verslininkas, t.y. padaro veiką, kuri faktiškai atitinka ūkinės komercinės veiklos požymius, o nusikaltimo padariniai, šiuo atveju – įmonės bankrotas ir didelė turtinė žala kreditoriams – atsiranda kaip ūkinę komercinę veiklą atitinkančių veiksmų rezultatas. Šiuo nusikaltimu neretai siekiama lengviau pradėti verslą jį perkeliant į naujai įkurtą įmonę, senąją paliekant be turto, tik su

---

¹⁵² IVOŠKA, G. Nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai atskyrimas nuo panašių nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų. *Teisė*, 2003, Nr. 48, p. 101

¹⁵³ *Ibidem*, p. 102

¹⁵⁴ *Ibidem*, p. 101

skolomis. Taigi, nors motyvai ir tikslai nėra vienas iš esminių šių nusikaltimų atskyrimo požymių, kai kuriais atvejais jie turi reikšmės.

Atkreiptinas dėmesys, jog nusikaltimai nuosavybei teismų praktikoje pripažįstami nusikalstamo bankroto epizodais. Pavyzdžiui, vienoje byloje yra akcentuota tai, kad tiek pagal BK 182 straipsnio 2 dalį, tiek pagal 209 straipsnį pareikšti kaltinimai susiję, nes kaltininkui inkriminuotas sukčiavimas įvardijamas ir kaip vienas iš nusikalstamo bankroto epizodų.¹⁵⁵ Toks nusikalstamų veikų kvalifikavimas vertintinas teigiamai, kadangi pats sąmoningai blogas įmonės valdymas, privedęs prie bankroto, kaip matyti iš teismų praktikos, gali pasireikšti neteisėtais veiksmais, atitinkančiais kitų nusikalstamų veikų sudėtis, įtvirtintas baudžiamajame įstatyme.

Nusikalstamas bankrotas gali tapti būdu išvengti sunkaus kaltinimo dėl turto išvaistymo, fiktyviai forminant paskolos išdavimą sau, kaip įmonės direktoriui, ir tokiu būdu buhalterijoje įteisinant lėšų trūkumą, susidariusį dėl neapskaitytų lėšų naudojimo, o taip pat neretai yra padaromas kartu su turto pasisavinimu ir (arba) turto iššvaistymu, todėl tikslinga paanalizuoti šių nusikalstamų veikų santykį su nusikalstamu bankrotu. Doktrinoje yra nuomonė, jog nusikalstamą bankrotą nuo turto pasisavinimo ar iššvaistymo galima atskirti remiantis tuo, kada kaltininkas atliko neteisėtus veiksmus su įmonės turtu – iki ar po teismo nutarties iškelti įmonei bankroto bylą įsiteisėjimo. Jei kaltininkas savo turtą kreditorių nenaudai paslėpė, iššvaistė, pasisavino ar atliko kitus neteisėtus veiksmus po bankroto bylos iškėlimo, tokie jo veiksmai laikomi turto pasisavinimu ar iššvaistymu, nes po bankroto bylos iškėlimo įmonės turtas tampa bankrutuojančios įmonės turto mase, kurios paskirtis – tenkinti kreditorių reikalavimus, o toks turtas kaltininko atžvilgiu laikytinas svetimu.¹⁵⁶

Atkreiptinas dėmesys į „dvigubą“ nusikalstamo bankroto ir turto iššvaistymo (rečiau – turto pasisavinimo) santykį. Vienu atveju, kaltininkas, sąmoningai blogai valdydamas įmonę, iššvaisto jam patikėtą ar perduotą jo žinion įmonės turtą, tokiu būdu nulemdamas įmonės bankrotą ir padarydamas didelės turtinės žalos kreditoriams, kas reiškia, jog turto iššvaistymas tampa įmonės bankroto priežastimi. Kitu atveju įmonės turto iššvaistymas yra būdas (ar vienas iš būdų) privesti įmonę prie bankroto ir padaryti didelės turtinės žalos kreditoriams. Abiem minėtais atvejais kaltininkas turėtų būti traukiamas baudžiamajon atsakomybėn už abi nusikalstamas veikas – nusikalstamą

---

¹⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-54/2013

¹⁵⁶ SINKEVIČIUS, E. Pasiūlytas 2000 m. BK 182 str., 186 str., 208 str., 209 str., 300 str., 302 str., 303 str., 304 str., 305 str. komentaras. Mykolo Romerio universiteto leidinys. Vilnius, p. 13-14

bankrotą ir turto iššvaistymą ar turto pasisavinimą.¹⁵⁷ Tuo atveju, kai turto pasisavinimas ar iššvaistymas nulėmė įmonės bankrotą, t.y. yra įmonės bankroto priežastimi, kaltininko veika kvalifikuotina kaip šių nusikaltimų ir nusikalstamo bankroto idealioji sutaptis. Tuo tarpu, kai minėti nusikaltimai bankroto nelėmė, o jį lėmė kiti blogo valdymo veiksmai, tačiau tokia veika sudarė prielaidas bankrotui, tokiu atveju veikos sudarys realią nusikaltimų sutaptį.

Iš teismų praktikos analizės matyti, kad kartais pasitaiko situacijų, kai įmonės bankrotą ir didelės turtinės žalos padarymą kreditoriams nulemia turto pasisavinimo ir iššvaistymo veiksmai. Šiuo atveju teismų praktikoje siūloma tokias veikas kvalifikuoti kaip idealią nusikalstamo bankroto ir turto pasisavinimo bei iššvaistymo sutaptį, tačiau turto pasisavinimą ir iššvaistymą tarpusavyje siūloma laikyti veikomis, sudarančiomis realią sutaptį.¹⁵⁸

Minėtų nusikaltimų derinys neretai padaromas kartu apgaulingai tvarkant buhalterinę apskaitą. Pavyzdžiui, įmonės direktorius buvo nuteistas pagal BK 183 straipsnį, 209 straipsnį ir 222 straipsnį už tai, kad pirko medžiagas, kurios nebuvo panaudotos įmonės pajamoms uždirbti, nepagrįstai sumažino savo, kaip atskaitingo asmens pagal avansines apyskaitas skolą, pateikdamas į buhalterinę apskaitą tikrovės neatitinkančius išrašytus dokumentus – sąskaitas faktūras, kasos pajamų orderio kvitus, kuriuose užfiksuotas tariamas apmokėjimas už tikrovėje nesuteiktas paslaugas.¹⁵⁹ Pastebėtina tai, jog tinkamai tvarkant buhalterinę apskaitą, jis nebūtų galėjęs sumažinti savo skolos įmonei ir pasisavinti jam patikėtą turtą, todėl apgaulingas apskaitos tvarkymas, kaip ir nusikaltimai nuosavybei, galėtų būti vertinamas kaip vienas iš nusikalstamo bankroto epizodų, o veika kvalifikuotina kaip minėtų nusikaltimų sutaptis.

Taigi nusikalstamas bankrotas dažnai yra lydimas kitų nusikaltimų, kas neabejotinai didina jo pavojingumą, tačiau nagrinėjant kitų nusikalstamų veikų požymius yra lengviau nustatyti ir nusikaltimo, numatyto BK 209 straipsnyje, požymius. Netinkamas buhalterinės apskaitos tvarkymas ir nusikaltimai nuosavybei neretai yra nusikalstamo bankroto epizodai, o pastaroji nusikaltimų rūšis – ir viena iš priežasčių ar būdų sąmoningai privedant įmonę prie bankroto ir padarant didelės turtinės žalos kreditoriams. Tokiais atvejais veika paprastai kvalifikuojama kaip nusikalstamo bankroto ir nusikaltimo nuosavybei ar apgaulingo buhalterinės apskaitos tvarkymo sutaptis, kuri, priklausomai

---

¹⁵⁷ BUKELIENĖ, D. *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir iššvaistymą: (teoriniai ir praktiniai aspektai)*. Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 212

¹⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-352/2014

¹⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-407/2014

nuo aplinkybių, gali būti idealioji ar realioji. Tuo tarpu skolininko nesąžiningumas objektyviai pasireiškia panašiai kaip ir nusikalstamas bankrotas, tačiau praktikoje šios veikos atskiriamos, o kaltininko veiksmai kvalifikuojami pagal BK 208 arba BK 209 straipsnį.

IŠVADOS

1. Bankrotas, kaip teisinė sąvoka, turėtų būti suprantamas taip, kaip jis apibrėžtas ĮBĮ, t.y. teisės aktų nustatyta tvarka pripažinta įmonės nemokumo būseną, kai siekiama šios būsenos pabaigos iš įmonės turto tenkinant kreditorių reikalavimus ir užtikrinant kreditorių ir skolininkės įmonės interesų pusiausvyrą. Taip pat pažymėtina, kad bankrotas pagal subjektą, kuriam keltina bankroto byla, galėtų būti fizinių arba juridinių asmenų, tuo tarpu juridinių asmenų bankrotas pagal priežastis, lėmusias bankrotą, galėtų būti skiriamas į sąžiningą ir nesąžiningą, o nesąžiningas bankrotas, remiantis veikos pavojingumo kriterijumi, galėtų būti skirstomas į tyčinį ir nusikalstamą.
2. BK 209 straipsnyje įtvirtinto nusikaltimo sudėtį apibūdina objektas, objektyvioji pusė, subjektas ir subjektyvioji pusė.
  - 2.1. Rūšinis nusikalstamo bankroto objektas – ekonomika ir verslo tvarka. Tačiau, manytina, jog šis nusikaltimas labiausiai pažeidžia kreditorių teises bei teisėtus interesus, dėl ko kreditorių turtiniai interesai laikytini šio nusikaltimo tiesioginiu objektu.
  - 2.2. Taikant BK 209 straipsnį, turi būti nustatyti objektyvieji nusikalstamos veikos požymiai, kuriuos sudaro veika, o būtent sąmoningai blogas įmonės valdymas, kuris gali pasireikšti tiek aktyviais veiksmais, tiek neveikimu. Veika apibrėžta vertinamuoju požymiu, atskleidžiamu teismams nagrinėjant baudžiamąsias bylas *ad hoc*, tačiau išskirtinos penkios dažniausiai aptinkamos sąmoningai blogo valdymo pasireiškimo formos. Taip pat turi būti nustatyti nusikalstamos veikos dvejopo pobūdžio padariniai – juridinio asmens bankrotas ir didelė turtinė žala kreditoriams. Turi būti konstatuotas ir priežastinis ryšys tarp veikos ir atsiradusių padarinių, kas reiškia, jog įmonė prie bankroto turi būti privesta ir didelė žala kreditoriams padaryta būtent dėl sąmoningai blogo jos valdymo, o ne dėl objektyvių aplinkybių.
  - 2.3. Nusikalstamas bankrotas gali būti padaromas veikiant tik tiesiogine ar netiesiogine tyčia. Kiekvienu atveju turi būti nustatyta, kad asmuo, turintis įgaliojimų valdyti įmonę, suprato, jog sąmoningai blogai valdė įmonę, numatė bankroto ir didelės turtinės žalos kreditoriams atsiradimo galimybę, ir šių padarinių norėjo (tiesioginė tyčia), arba tokių padarinių nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems kilti (netiesioginė tyčia). Motyvai ir tikslai šiuo

atveju didelės reikšmės veikos kvalifikavimui neturi, kadangi nėra būtinasis nusikalstamos veikos sudėties požymis.

2.4. Nusikalstamo bankroto subjektu pagal aktualų teisinį reguliavimą gali būti pakaltinamas fizinis asmuo, sulaukęs 16 metų amžiaus, kuris įstatymo, sutarties ar administracinio akto pagrindu valdė įmonę, t.y. buvo oficialus įmonės vadovas. Tuo tarpu nustačius bendrininkavimo požymius, baudžiamojon atsakomybėn traukiami ir kiti asmenys, paprastai – akcininkai. Tačiau, pažymėtina tai, jog juridiniai asmenys pagal BK 209 straipsnį neatsako.

3. Įstatymų leidėjas yra suformavęs du formalius civilinio delikto ir nusikalstamo bankroto atskyrimo kriterijus, t.y. didelę turtinę žalą ir nukentėjusių kreditorių skaičių. Tačiau šie kriterijai yra nepakankami, dėl ko turi būti atsižvelgiama ir į kitus kriterijus, visų pirma, į veikos pavojingumą. Lyginant tyčinį ir nusikalstamą bankrotą atkreiptinas dėmesys į tokius skirtumus, kaip įrodinėjimo tvarkos specifiška, subjektai, turintys teisę inicijuoti bankroto pripažinimo tyčiniu byla ir ikiteisminį tyrimą dėl nusikalstamo bankroto, galimus teisinius padarinius bei atsakomybės tikslus.
4. Nusikalstamą bankrotą nuo skolininko nesąžiningumo galima atskirti pagal veikos pasireiškimą (veikimu ar neveikimu), įmonės būseną realizuojant nusikalstamos veikos objektyviosios pusės požymius, nusikalstamos veikos padarinius, kurie yra būtini veikos kvalifikavimui, priešastinį ryšį tarp veikos ir padarinių bei subjektus, kurių atžvilgiu galima baudžiamoji atsakomybė. Tuo tarpu apgaulingas buhalterinės apskaitos tvarkymas ir nusikaltimai nuosavybei neretai yra nusikalstamo bankroto epizodai, o pastaroji rūšis nusikaltimų – ir viena iš priežasčių ar būdų sąmoningai privedant įmonę prie bankroto ir padarant didelės turtinės žalos kreditoriams. Tokie kaltininko veiksmai kvalifikuotini kaip atitinkamo nusikaltimo nuosavybei, apgaulingo apskaitos tvarkymo ir BK 209 straipsnyje numatyto nusikaltimo realioji ar idealioji sutaptis.

PASIŪLYMAI

1. Siūloma numatyti baudžiamąją atsakomybę ir bankrutuojantiems nesąžiningiems fiziniams asmenims, kurie tyčia, sąmoningai blogai valdydami savo turtą tapo nemokiais, išplečiant BK 209 straipsnyje įtvirtinto nusikaltimo sudėtį.
2. Manytina, kad baudžiamajai atsakomybei atsirasti pakaktų ir didelės turtinės žalos padarymo bent vienam kreditoriui, kadangi ir vienas kreditorius gali patirti didesnę nei 150 MGL žalą, tačiau, esant šiuo metu vyraujančiam baudžiamojo įstatymo aiškinimui, kaltininkas tokiu atveju negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, nors pati veika yra pavojinga ir tarsi atitinka objektyviuosius bei subjektyviuosius nusikalstamos veikos požymius.
3. Siūloma baudžiamojon atsakomybėn už nusikalstamą bankrotą kartu su asmeniu, atitinkančiu specialiuosius subjekto požymius, pavyzdžiui, įmonės direktoriumi, traukti ir vadovus *de facto* bei „šešėlinius“ vadovus kaip bendrininkus, priklausant nuo vaidmens.
4. Siūloma 150 MGL dydį padidinti iki 500 MGL, kadangi ši suma galėtų būti laikoma didele turtine žala, pagal kurią būtų galima atskirti tyčinį bankrotą nuo nusikalstamo, nes su šiuo metu baudžiamajame įstatyme numatyta didele žala, kurią sudaro 150 MGL, yra susiję praktiškai visi įmonių bankroto atvejai.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

TEISĖS AKTAI:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 37-1341.
4. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.
5. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 36-1340.
6. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 123-5574.
7. Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 57-2823.
8. Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 112-4991.
9. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 64-1500.
10. Lietuvos Respublikos mažųjų bendrijų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 83-4333.
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. rugsėjo 10 d. nutarimas Nr. 924 Dėl bazinės socialinės išmokos dydžio patvirtinimo. *Teisės aktų registras*, 2014, Nr. 12298.

SPECIALIOJI LITERATŪRA:

Vadovėliai, knygos, monografijos, komentarai ir kiti šaltiniai:

1. ABRAMAVIČIUS, A. 2015 m. spalio 21 d. paskaita (nepublikuota).
2. BAGDONAVIČIUS, S. *Baudžiamoji teisė: atskirų nusikaltimų ekonomikai ir finansams komentaras*. Vilnius: AB Standartų spaustuvė, 1999.
3. BAGDONAVIČIUS, J.; STANKEVIČIUS, P. ir LUKOŠEVIČIUS, L. *Ekonomikos terminai ir sąvokos* (mokomasis žodynas). Vilnius: Vilniaus pedagogikos universitetas, 1999.

4. BAHNER, T. *Creditor Protection in Private Companies: Anglo – German Perspectives for a European Legal Discourse*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
5. BAIRD, D., G. *The Elements of Bankruptcy*. New York: Foundation Press, 2012.
6. BUKELIENĖ, D. *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir iššvaistymą: (teoriniai ir praktiniai aspektai)*. Vilnius: Eugrimas, 2008.
7. DRIUKAS, A.; VALANČIUS, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika. I tomas: vadovėlis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
8. GOLDAMMER, Y.; PLAUSINAITIS, S. *Vokiečių-lietuvių kalbų žodynas teisininkams*. Vilnius: TEV, 2005.
9. MIKELĖNAS, V. *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009.
10. NORKUS, R. *Bankroto teisė. Pirmoji knyga: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009.
11. NORKUS, R. *Bankroto teisė. Antroji knyga: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2011.
12. Oxford dictionary, 1994.
13. PAVILONIS, V., et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2001.
14. PAVILONIS V., et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga: vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 2001.
15. PRAPIESTIS, J., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99 – 212 straipsniai) (II dalies 1 knyga)*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2009.
16. SINKEVIČIUS, E. Pasiūlytas 2000 m. BK 182 str., 186 str., 208 str., 209 str., 300 str., 302 str., 303 str., 304 str., 305 str. komentaras. Mykolo Romerio universiteto leidinys. Vilnius.
17. ŠAKINIENĖ, A. *Komercinė teisė*. Klaipėda: Socialinių mokslų kolegija, 2011.

Moksliniai straipsniai:

1. ABRAMAVIČIUS, A. Kai kurie baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus ūkininkavimo (verslo) tvarkai klausimai pagal naująjį Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą. *Teisė*, 2003, Nr. 48, p. 7-14.
2. ČERKA, P. Ar vakarų valstybių teisėje valdymo organams nustatyti rūpestingumo pareigos (duty of care) principai ir standartai taikytini Lietuvos bendrovių teisei? *International Journal of Baltic Law*. 2002, 10(1), p. 58-75.

3. FEDOSIUK, O. Baudžiamosios ir civilinės atsakomybės takoskyra turtingųjų prievolių išvengimo bylose. *Jurisprudencija*, 7 (85), 2006, p. 70-76.
4. GUTAUSKAS, A. Nusikalstamo bankroto kvalifikavimas ir įrodinėjimas. Iš *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2014.
5. IVOŠKA, G. Nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai atskyrimas nuo panašių nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų. *Teisė*, 2003, Nr. 48, p. 100-109.
6. JANUŠEVIČIŪTĖ, A.; JUREVIČIENĖ, D. *Bankroto esmė: teorija ir praktika. Verslas XXI amžiuje*, 1 t., Nr. 3. Vilnius: Vilniaus Gedimino technikos universitetas, 2009.
7. JOVAIŠAS, K. Nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai. *Verslo ir komercinė teisė*, 1999, Nr. 4-5.
8. MIKUCKIENĖ, V. Bankroto proceso samprata. *Jurisprudencija*, mokslo darbai, 2008, Nr. 7(109), p. 30-38.
9. MILIAUSKĖ, E.; PALIULYTĖ, I. Bankroto prognozavimo metodų pritaikomumas pasirinktų gamybinių įmonių pavyzdžiu. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2013, Nr. 1 (29), p. 72-82.
10. SAKALAS, A.; VIRBICKAITĖ, R. Bankroto teorija ir praktika. *Inžinerinė ekonomika*, 2003, Nr. 2(33), p. 106-111.
11. ŠVEDAS, G. Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika. *Teisė*, Nr. 82, 2012, p. 12-25.

Disertacijos ir moksliniai tiriamieji darbai:

1. JAKUNTAVIČIŪTĖ, G. *Juridinio asmens valdymo organų narių civilinė atsakomybė*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.
2. PRANKA, D. *Nusikalstamos veikos ir civilinės teisės pažeidimo atribojimo koncepcija Lietuvos baudžiamojoje teisėje*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.
3. RAKHIMOVA, G. *Bankruptcy Crimes in Germany and the United States: Lessons for Russia*: short thesis. Comparative Bankruptcy Law. Budapest: Central European University, 2011.

4. VERŠEKYS, P. *Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013.
5. von Schedvin, E., L. *Essays on banking, corporate bankruptcy, and corporate finance*: dissertation. CentER, Center for Economic Research. Stockholm: Tilburg University, 2012.

Internetiniai šaltiniai:

1. 2014 m. lapkričio 25 d. Valstybinio audito ataskaita „Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“ Nr. VA-P-20-8-15 [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=3285>>
2. Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnyba prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bei fizinių asmenų bankroto procesų eigos 2015 m. sausio–gruodžio mėn. apžvalga, 2015 m. [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bankrotodep.lt/veiklos-sritys/nemokumas-2/duomenys-ir-analize>>
3. AVERCH, H., C. Bankruptcy laws: what is fair? *Focus on insolvency law* [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ebrd.com/downloads/legal/insolvency/fairlaw.pdf>>
4. Europos teisminis tinklas civilinėse ir komercinėse bylose. [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/civiljustice/bankruptcy/bankruptcy_lat_lt.htm>
5. Excerpts from the Criminal Code (StGB) of the Federal Republic of Germany [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/anti-briberyconvention/2377370.pdf>>
6. France Penal Code [žiūrėta 2016 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>
7. German Criminal Code [žiūrėta 2016 m. kovo 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>
8. Germany Insolvency Statute of 5 October 1994, section 1 [žiūrėta 2016 m. balandžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_inso/englisch_inso.html>
9. Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos Ūkio ministerija Vidaus ministerija, „Tyčinių bankrotų Lietuvoje apžvalga“, 2010 m. [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 30 d.]. Prieiga per internetą:

- <<http://www.bankrotodep.lt/veiklos-sritys/nemokumas-2/moni-bankrotas/tycinis-bankrotas/#bankrotu>>
10. Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos Ūkio ministerija Vidaus ministerija, „Tyčinių bankrotų Lietuvoje apžvalga“, 2011 m. [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bankrotodep.lt/veiklos-sritys/nemokumas-2/moni-bankrotas/tycinis-bankrotas/#bankrotu>>
  11. Įmonių bankroto valdymo departamento duomenys [žiūrėta 2016 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bankrotodep.lt/assets/Paslaugos/Duomenys-ir-analiz/Bankroto-ir-restruktizavimo-proces-mnesiniai-duomenys/2016-01-31-lenteles.pdf>>
  12. LADIGES, M. *Criminal liability of directors of a private limited company seated in Germany* [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. kovo 21 d.]. Prieiga per internetą: <http://download.springer.com/static/pdf/396/art%253A10.1007%252Fs10609-012-9189-x.pdf?originUrl=http%3A%2F%2Flink.springer.com%2Farticle%2F10.1007%2Fs10609-012-9189-x&token2=exp=1458595243~acl=%2Fstatic%2Fpdf%2F396%2Fart%25253A10.1007%25252Fs10609-012-9189-x.pdf%3ForiginUrl%3Dhttp%253A%252F%252Flink.springer.com%252Farticle%252F10.1007%252Fs10609-012-9189-x*~hmac=f8e79f66786ebe620050db6833697ec92131145b4eafb76e3a4c41a4e54ee1a5>
  13. *Lietuvių kalbos žodynas* (t. I–XX, 1941–2002) elektroninio varianto I leidimas, 2005 [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. sausio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lkz.lt/startas.htm>>
  14. KEINYS, S. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Trečias elektroninis leidimas, 2011 [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. sausio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://dz.lki.lt/search/>>
  15. Priemonių, įgalinančių geriau nustatyti su įmonių bankrotu susijusias nusikalstamas veikas, planas. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 13 d. pasitarimo sprendimo (protokolo Nr. 66, 11 klausimas) priedas [žiūrėta 2016 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <www.bankrotodep.lt/Doc/priemoniu_planas.doc>

16. SINKEVIČIUS, E. Nusikalstamas bankrotas. Iš *Lietuvos teisėjų mokymo centras. Naujo BK apžvalga. Specialioji dalis* [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. sausio 14]. Prieiga per internetą:
<[http://xa.yimg.com/kq/groups/18845947/2072127923/name/Naujo+BK+apzvalga+\(specialioji+dalis\).doc](http://xa.yimg.com/kq/groups/18845947/2072127923/name/Naujo+BK+apzvalga+(specialioji+dalis).doc)>
17. VIŠINSKIS, V., et. al. *Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė: taikomasis mokslinis tyrimas* [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. sausio 13 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/pramone_ir_vidutinis/doc/Nemokumo%20studija.doc>

TEISMŲ PRAKTIKA:

Konstitucinė jurisprudencija:

1. Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas
2. Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-738/2005
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. vasario 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-68/2009
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-504/2009
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-409/2011
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-267/2011
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-576/2011
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. vasario 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-36/2012
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-54/2013

9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-301/2013
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. gruodžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-486/2013
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-69/2014
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-352/2014
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-358/2014
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-413/2014
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-407/2014
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-44-699/2015
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-181-895/2015
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimu aprobuota Teismų praktikos nagrinėjant bankroto bylas, iškeltas pagal 1997 m. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą, apibendrinimo apžvalga, Nr. 33. *Teismų praktika*, 2001, Nr. 16
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto bylose“. *Teismų praktika*, 2002, Nr. 33
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-680/2004
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-266/2006
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 3 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-648/2013

Lietuvos apeliacinio teismo praktika:

1. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-579/2007

2. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-735/2009
3. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-372/2010
4. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. sausio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E2-82-241/2016
5. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. sausio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-230-302/2016

Žemesnės instancijos teismų praktika:

1. Kauno apygardos teismo 2010 m. birželio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-94-245/2010
2. Kauno apygardos teismo 2011 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-172-60/2011
3. Kauno apygardos teismo 2013 m. kovo 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-50-582/2013
4. Kauno apygardos teismo 2014 m. rugsėjo 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-222-785/2014
5. Panevėžio apygardos teismo 2014 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-67-491/2014
6. Panevėžio apygardos teismo 2016 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-8-581/2016
7. Vilniaus apygardos teismo 2012 m. gruodžio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-114-172/2012
8. Kauno apylinkės teismo 2014 m. spalio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1875-928/2014
9. Marijampolės rajono apylinkės teismo 2014 m. kovo 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-105-610/2014

Užsienio valstybių teismų praktika:

1. Jungtinių Amerikos Valstijų apeliacinio teismo byla *Joy v. North*, 692 F.2d 880 (2d Cir. 1982). Prieiga per internetą: < <https://casetext.com/case/joy-v-north> >

2. Jungtinės Karalystės Aukštesniojo teismo sprendimas byloje *Re Hydrodam (Corby) Ltd* (1994) 2 BCLC 180. Prieiga per internetą: <http://login.westlaw.co.uk/maf/wluk/app/document?&suppsrguid=i0ad8289e0000015406b1deddc985e8fe&docguid=IEC1247A0E4B711DAB61499BEED25CD3B&hitguid=I670EEFD0E43611DA8FC2A0F0355337E9&rank=21&spos=21&epos=21&td=38&crumb-action=append&context=2&resolvein=true>

SANTRAUKA

Darbe nagrinėjama baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamą bankrotą, jos ypatumai. Prie atitinkamų probleminių aspektų lyginamosios analizės būdu analizuojama ir užsienio šalių praktika, didesnę dėmesį skiriant Vokietijai. Tačiau, pažymėtina tai, jog baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamą bankrotą klausimai baudžiamosios teisės teorijoje yra menkai ištyrinėti, nors darbo metu atlikta analizė rodo, kad teismai ir kitos institucijos susiduria su įvairiais sunkumais aiškinant kai kurių šios nusikalstamos veikos sudėties požymių turinį, atibojant nusikalstamą bankrotą nuo civilinio delikto ir kitų nusikalstamų veikų.

Darbe visų pirma dėmesys skiriamas bankroto sampratai, atskyrimui nuo nemokumo sąvokos bei bankroto rūšių išskyrimui. Didžiausią darbo dalį sudaro nusikalstamo bankroto sudėties analizė, pradedant nuo objekto, objektyviųjų požymių, o būtent veikos, kuri apibrėžta vertinamuoju požymiu – „tas, kas sąmoningai blogai valdydamas įmonę“, kuris atskleidžiamas teismų praktikoje *ad hoc*, dvejojo pobūdžio padarinių, kuriuos sudaro bankrotas ir didelė turinė žala kreditoriams, bei priežastinio ryšio tarp veikos ir padarinių. Analizė tęsiama subjektyviųjų požymių tyrimu, didžiausią dėmesį skiriant kaltei, ir užbaigiama subjektu, kuris šiuo atveju be bendrųjų subjekto požymių, turi atitikti ir specialiuosius. Šioje dalyje atkreipiamas dėmesys ir į tokius subjektus, kaip *de facto* vadovas ir „šešėlinis“ direktorius bei aptariama galima jų baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamą bankrotą. Darbe taip pat išskiriamos taisyklės, kuriomis vadovaujantis galima atskirti sąmoningai blogą įmonės valdymą nuo nepasiteisinusios verslo rizikos, nagrinėjama nusikalstamo bankroto atskyrimo nuo civilinio delikto ir nuo kitų nusikalstamų veikų problematika, pateikiami atskyrimo kriterijai. Tokiu būdu ištirti baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamą bankrotą teoriniai ir praktiniai aspektai bei ypatumai, ir pasiektas darbo tikslas.

SUMMARY

Criminal liability for criminal bankruptcy

The Master thesis analyses the criminal liability for criminal bankruptcy, its peculiarity. Practice of foreign countries, especially Germany, is also analyzed using comparative method near some problematic aspects. However, the aspects of criminal liability for criminal bankruptcy are poorly explored in criminal law theory, although analysis done in this Master thesis shows, that courts and other institutions face with various difficulties explaining some content of this corpus delicti, separating criminal bankruptcy from the civil delict and other crimes.

First of all, attention is paid to conception of bankruptcy, separation from insolvency and distinguishing of the species of bankruptcy. The major part of Master thesis deals with the analysis of corpus delicti of criminal bankruptcy, starting from the object, objective features – actus reus, that is undefined – „A person who brings an undertaking to bankruptcy by deliberate mismanagement...“, and revealed by courts solving the cases *ad hoc*, two kinds of result – bankruptcy and major property damage to creditors and causation between conduct and result. Analysis is continuing with mens rea investigation, mostly paying attention to guilt, and finishes with subject, who despite common indications of the subject has to satisfy the special ones. In this part of Master thesis attention is also paid to those subjects, as *de facto* and „shadow“ directors and explored their possible criminal liability for criminal bankruptcy. Moreover, in Master thesis some rules are distinguished, which helps to separate deliberate mismanagement from the objective business risk, problems related to criminal bankruptcy separation from civil delict as well as other crimes are analyzed and separation criteria is identified. In this way theoretical and practical aspects of criminal liability for criminal bankruptcy and its peculiarity are analyzed and the purpose of Master thesis is achieved.